

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta provozně ekonomická

Obor: Provoz a ekonomika

**ÚSTAVNÍ PRÁVO NA PŘÍZNIVÉ ŽIVOTNÍ
PROSTŘEDÍ A LEGISLATIVNÍ NÁSTROJE JEHO
PROSAZOVÁNÍ**

Vypracovala: Petra Talacková

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Eva Kadlecová

© 2009

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma „Ústavní právo na příznivé životní prostředí a legislativní nástroje jeho prosazování“ vypracovala samostatně a veškeré použité prameny jsem uvedla v seznamu literatury.

V Praze dne 1. března 2009

.....
Petra Talacková

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala JUDr. Evě Kadlecové za odbornou pomoc a cenné rady při zpracování mé diplomové práce.

**ÚSTAVNÍ PRÁVO NA PŘÍZNIVÉ ŽIVOTNÍ
PROSTŘEDÍ A LEGISLATIVNÍ NÁSTROJE
JEHO PROSAZOVÁNÍ**

**CONSTITUTIONAL LAW OF FAIR
ENVIRONMENT AND LEGAL TOOLS FOR
ITS ENFORCEMENT**

Souhrn

Cílem první části práce je kompletace právních předpisů týkajících se životního prostředí a vysvětlení základních pojmů, se kterými pracuji v průběhu celé práce.

Druhá část práce se zabývá právními prostředky a nástroji ochrany životního prostředí používanými v praxi.

Třetí část práce srovnává právní prostředky prosazování práva na příznivé životní prostředí v České republice a v zahraničí. Je zaměřena především na srovnání České republiky a Slovinska. Slovinsko jsem si vybrala z toho důvodu, že ochrana životního prostředí ve Slovinsku je světově vyhlášená a Slovinsko se řadí k nejčistším zemím na světě. Právní úprava je v mnohém obdobná té české, ale právo při jeho realizaci je skutečně dodržováno, existuje zde vysoká kontrola státními orgány a právní povědomí občanů o právu životního prostředí. Právní úprava práva životního prostředí ve Slovinsku je v dnešní době velmi silně – podobně jako česká úprava – ovlivněna směrnicemi a nařízeními Evropských společenství.

Poslední část práce se zaměřuje na aktuální problémy v oblasti životního prostředí, jak v České republice, tak z globálního hlediska.

Klíčová slova

ochrana životního prostředí

politika životního prostředí

ústavní právo

trvale udržitelný rozvoj

prosazování příznivého životního prostředí

prameny práva

příznivé životní prostředí

Summary

The goal of the first part of my work is completion of environmental law and explaining of basic terms.

In the second part of work I am describing juridical assets and tools of antipollution measures in practice.

The third part of work is comparing juridical assets of enforcement environmental law in Czech republic and Slovenia. I chose Slovenia because the antipollution measures are world-famous and Slovenia is one of the clearest countries on the world. The sources of law is parall to czech but law is really observate, in Slovenia exists high control with state bodies and law consciousness of people about environmental law. Environmental law in Slovenia is very strongly – like czech law – affected by direction and regulation of the European Community.

In the last part of my work I am describing actual problems of environment in the Czech republic and in global aspect.

Keywords

antipollution measures

environmental policy

constitutional law

sustainable growth

enforcement of fair environment

sources of law

fair environment

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Cíl práce a metodika.....	9
3. Přehled právní úpravy práva na příznivé životní prostředí.....	11
3.1 Legislativa.....	11
3.2 Přípravovaná legislativa.....	34
4. Slovník pojmů.....	45
4.1 Životní prostředí.....	45
4.2 Příznivé životní prostředí.....	46
4.3 Trvale udržitelný rozvoj.....	47
4.4 AGENDA 21.....	49
4.5 NATURA 2000.....	50
5. Právní prostředky ochrany životního prostředí v praxi.....	52
5.1 Správní právo.....	52
5.2 Nápravná opatření	54
5.3 Odpovědnost za přestupky.....	54
5.4 Odpovědnost za jiné správní delikty.....	54
5.5 Trestněprávní ochrana	54
6. Prosazování ochrany životního prostředí.....	56
6.1 Politika a nástroje ochrany životního prostředí.....	56
6.1.1 Environmentální poradenství.....	57
6.1.2 Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta	57
6.1.3 Vzdělávání k udržitelnému rozvoji.....	57
6.1.4 Ekonomika životního prostředí.....	58
6.1.5 Financování životního prostředí.....	58
6.1.6 Spolupráce s nestátními neziskovými organizacemi.....	59
6.1.7 Politika a strategie.....	59
6.1.8 Výzkum a vývoj.....	59
6.1.9 EIA / SEA.....	60
6.1.10 IPPC.....	60
6.1.11 Dobrovolné nástroje.....	60
6.2 Ombudsman.....	61
6.3 Ústavní soud.....	61
7. Srovnání právních prostředků prosazování ochrany ŽP v ČR a zahraničí.....	63
7.1 Srovnání základů právní úpravy práva životního prostředí ve Slovinsku a v České republice.....	63
7.2 EIA – Environmental Impact Assessment.....	66
7.3 Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí – první mnohostranná mezinárodní smlouva v oblasti posuzování vlivů na životní prostředí.....	67
7.4 Úmluva o přístupu k informacím – Aarhuská úmluva.....	68
7.5 Dobrovolné dohody v politice životního prostředí.....	69
7.5.2 Historie environmentálních dohod.....	70
8. Konkrétní příklad z praxe v uplatňování právních mechanismů na úseku ochrany ŽP (vybrané problémy a jejich řešení).....	73

8.1 Globální problémy.....	73
8.2 Ekologické problémy České republiky.....	78
8.2.1 Příznivé a nepříznivé životní prostředí v jednotlivých krajích České republiky.....	79
8.2.2 Stav životního prostředí České republiky v roce 2007.....	80
8.3 Charakteristika hlavních typů kriminality páchané na životním prostředí.....	87
8.3.1 Import a likvidace odpadů, zejména nebezpečných odpadů.....	87
8.3.2 Plošné kácení lesů (nezákonné kořistění lesní těžby dřeva).....	88
8.3.3 Nelegální obchod s ohroženými a chráněnými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.....	89
8.3.4 Trestná činnost v oblasti péče o ovzduší, vodní hospodářství, nedovolená těžba vltavínů a drancování lokalit s výskytem vzácných paleontologických nálezů, pytláctví a odstřel zpěvných ptáků pro gastronomické účely.....	90
8.4 Metodická doporučení pro vybrané druhy kriminality.....	91
8.4.1 Lesní fond a problematika hospodaření v lesích.....	91
8.4.2 Nelegální obchod a manipulace s ohroženými a chráněnými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.....	92
8.4.3 Problematika protiprávního hospodaření s odpady.....	93
8.5 Sdružení pro záchranu prostředí Calla versus Státní úřad pro jadernou bezpečnost.....	97
9. Závěr.....	102
10. Přehled literatury.....	106

1. Úvod

Rozmachem průmyslu a vznikem velkých průmyslových center byly postupně ze svých přirozených lokalit vytlačovány některé druhy živočichů a rostlin. Rozvojem zejména chemického průmyslu došlo ve druhé polovině 20. století mimo jiné k poškození ozonové vrstvy, vzniku tzv. skleníkového efektu a postupnému oteplování planety. Došlo k výraznému znečištění ovzduší i vod, což má významné negativní následky i pro člověka a jeho zdraví.

Jako obecné příčiny zhoršujícího se stavu životního prostředí jsou uváděny dva faktory:

- extrémní růst lidské populace
- růst spotřeby energie i zdrojů, který souvisí právě s extrémním růstem lidské populace (konflikty o zdroje energie, o vodní zdroje a výrobu i distribuci potravin)

Nejzávažnějšími nedostatky při ochraně životního prostředí jsou spatřovány v problematice lesního a půdního fondu, v nezákonném obchodu a manipulaci s ohroženými druhy živočichů a rostlin chráněných zejména mezinárodní konvencí CITES, v ekologických haváriích, ve znečišťování ovzduší a vodních toků, v drancování lokalit s výskytem polodrahokamů a drahokamů, v týrání zvířat, v oblastech odpadového hospodářství a dovozu odpadů do České republiky, převážně se však jedná o odstraňování následků v té době právem neregulovaného dovozu různých kategorií odpadů z let 1990 – 1995, hospodaření v lesích, zejména pokud jde o těžby dřevní hmoty prováděné v rozporu s platnými zákony a způsobem poškozujícím životní prostředí. Řadu těchto činností, které devastují životní prostředí lze kvalifikovat jako trestnou činnost v oblasti životního prostředí. V trestněprávní kategorii však schází jednoznačná a přesvědčivá judikatura, přetrvávají rozdílné výklady skutkových podstat trestných činů postihujících nejzávažnější ataky na životní prostředí.¹

¹ Chmelík, J. a kolektiv: *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*, 2005, s. 7-8

Stav životního prostředí je neutěšený a má tendenci se stále zhoršovat vlivem zejména neuvážených zásahů člověka, který čerpá zdroje, aniž by si uvědomil důsledky pro budoucnost. Zdroje jsou omezené a člověk je nucen s nimi hospodařit. To se týká i stavu životního prostředí – například v minulosti byl čistý vzduch volně dostupným, zatímco dnes se i čistý vzduch, vodní zdroje a krása krajiny stávají předmětem hospodaření. Příčinou přeměny složek životního prostředí na statky vzácné, které podléhají hospodaření, je nadměrné a nerovnovážné využívání různých funkcí přírody, nadměrné čerpáním přírodních zdrojů a znečišťování prostředí odpady z výroby i spotřeby. Člověk neuváženě čerpá zdroje a zpět do přírody vypouští škodlivé látky, které ji rovněž poškozují.

V řadě případů je stav devastace přírody nezvratným faktorem, ovšem někdy je možné negativní vývoj alespoň eliminovat do té míry, aby se již neúměrně nezhoršoval a nedosáhl katastrofálních rozměrů.

Ilustrace 1: Národní park České Švýcarsko, vlastní tvorba

2. Cíl práce a metodika

Cílem této práce je seznámit čtenáře s problematikou práva životního prostředí. První část práce si klade za cíl podat analýzu stavu současné a připravované právní úpravy v oblasti životního prostředí. Druhá část práce se zabývá prostředky a nástroji ochrany životního prostředí používanými v praxi. Třetí část práce srovnává právní prostředky prosazování práva na příznivé životní prostředí v České republice a ve Slovinsku. Poslední část práce se zaměřuje na aktuální problémy v oblasti životního prostředí, jak v České republice, tak z globálního hlediska.

Metodika práce zahrnuje především analýzu právních předpisů, komparaci, abstrakci a dedukční analogii. Splnění cílů předpokládalo podrobné studium poměrně velkého množství pramenů, především právních norem, právních případů, z originálů textů úmluv a učebnic.

Jako primární datové zdroje byly využity příslušné zákony, vyhlášky a nařízení v oblasti životního prostředí.

Pro vypracování diplomové práce byly použity následující pracovní metody:

- shromažďování a studium materiálů vztahující se k řešené problematice pomocí tzv. deskriptivního přístupu, který spočívá v provádění empirického rozboru již existujících a uskutečněných jevů – právní úpravě v komunitárním a národním právu,
- rozbor a třídění získaných podkladových materiálů za pomoci analýzy rozčlenění celku na jednotlivé části,
- indukce (vyvozování obecných závěrů na základě jednotlivých poznatků),
- abstrakce pomocí vyčlenění podstatných charakteristik a znaků, jejichž zkoumáním se práce zabývá (konkrétní znění právních úprav a jejich aplikace),
- sledování současného stavu a vývoje řešené problematiky formou komparace, tj. srovnáním skutečného jevu s informacemi od odborné veřejnosti,
- prvky komparační metody používám rovněž přímo v textu, a to při srovnání právních předpisů a legislativy České republiky a Slovinska.

Důvodem pro výběr tohoto tématu diplomové práce byl zejména zájem o problematiku životního prostředí. Jedná se o problematiku v současné době velmi aktuální pro celý svět.

3. Přehled právní úpravy práva na příznivé životní prostředí

3.1 Legislativa

Primární zakotvení „práva na příznivé životní prostředí“ nám poskytuje **Listina základních práv a svobod (2/1993 Sb.) ve svém článku 35²**: „ (1) Každý má právo na příznivé životní prostředí. (2) Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů. (3) Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.“

Zákonodárce si je tedy vědom destruktivních důsledků lidské činnosti, avšak rovněž vidí potřeby růstu lidské společnosti, jejíž základním principem je přetváření přírodních zdrojů – je dovoleno „poškozovat životní prostředí do míry stanovené zákonem“.

Ochrana přírody a krajiny je upravena **zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny³**, ve znění zákona č. 347/1992 Sb., zákona č. 289/1995 Sb., zákona č. 3/1997 Sb., zákona č. 16/1997 Sb., zákona č. 123/1998 Sb., zákona č. 161/1999 Sb., zákona č. 238/1999 Sb. A zákona č. 132/2000 Sb. Účelem tohoto zákona je přispět k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k ochraně rozmanitosti forem života, přírodních hodnot a krás a k šetrnému hospodaření s přírodními zdroji. Zákon o ochraně přírody a krajiny je zvláštním právním předpisem ve vztahu k předpisům o lesích, vodách, územním plánování a stavebním řádu, o ochraně nerostného bohatství, ochraně zemědělského půdního fondu, myslivosti a rybářství. Ustanovení tohoto zákona se tedy použijí přednostně před odchylnou úpravou obsaženou v předpisech obecných.

Ochranou přírody a krajiny se podle tohoto zákona rozumí vymezená péče státu a fyzických i právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich

² Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

³ Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

společenstva, o nerosty, horniny, paleontologické systémy a krajinné celky, jakož i péče o vzhled a přístupnost krajiny.

Ochrana přírody a krajiny se podle citovaného zákona zajišťuje zejména:

- Ochranou a vytvářením územního systému ekologické stability krajiny,
- Obecnou ochranou druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a zvláštní ochranou těch druhů, které jsou vzácné či ohrožené, pozitivním ovlivňováním jejich vývoje v přírodě a zabezpečováním předpokladů pro jejich zachování, popř. i za použití zvláštních pěstebních a odchovných zařízení,
- Ochranou vybraných nalezišť nerostů, paleontologických nálezů a geomorfologických jevů i zvláštní ochranou vybraných nerostů,
- Ochranou dřevin rostoucích mimo les,
- Vytvářením sítě zvláště chráněných území a péčí o ně,
- Účastí na tvorbě a schvalování lesních hospodářských plánů s cílem zajistit ekologicky vhodné lesní hospodaření,
- Spoluúčastí v procesu územního plánování a stavebního řízení s cílem prosazovat vytváření ekologicky vyvážené a esteticky hodnotné krajiny,
- Účastí na ochraně půdního fondu, zejména při pozemkových úpravách,
- Ovlivňováním vodního hospodářství v krajině s cílem udržovat přirozené podmínky pro život vodních a mokřadních ekosystémů při zachování přirozeného charakteru a přírodě blízkého vzhledu vodních toků a ploch a mokřadů,
- Obnovou a vytvářením nových přírodně hodnotných ekosystémů, například při rekultivacích a jiných velkých změnách ve struktuře a využívání krajiny,
- Ochranou krajiny pro ekologicky vhodné formy hospodářského využívání, turistiky a rekreace.

Ochrana systému ekologické stability je povinností všech vlastníků a uživatelů pozemků tvořících jeho základ. Jeho vytváření je veřejným zájmem, na kterém se podílejí vlastníci pozemků, obce i stát.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, patří společně s ustanovením čl. 35 (a čl. 11 odst. 3) Listiny základních práv a svobod a zákonem č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, k několika málo českým právním předpisům vycházejícím z nejnovějších trendů v právu životního prostředí. Tento nový pohled na postavení životního prostředí je však dodnes nedoceňován a velmi často nepřijímán. Výsledkem jsou snahy o jeho další novelizace, řadou ustanovení v jiných právních předpisech, které se mnohdy těmto cílům vzdalují.

„Každý, kdo využívá území nebo přírodní zdroje, projektuje, provádí nebo odstraňuje stavby, je povinen takové činnosti provádět jen po zhodnocení jejich vlivů na životní prostředí a zatížení, a to v rozsahu stanoveném tímto zákonem a zvláštními předpisy.“

„Každý, kdo hodlá zavést do výroby, oběhu či spotřeby technologie, výrobky a látky, či kdo je hodlá dovážet, je povinen zabezpečit, aby splňovaly podmínky ochrany životního prostředí a aby v případech stanovených tímto zákonem a zvláštními předpisy byly posouzeny z hlediska jejich možných vlivů na životní prostředí.“⁴

Tento zákon vychází z principu trvale udržitelného rozvoje, který je popsán ve čtvrté kapitole.

Významné krajinné prvky jsou chráněny před poškozováním a ničením. Využívají se pouze tak, aby nebyla narušena jejich obnova a nedošlo k ohrožení nebo oslabení jejich stabilizační funkce. K zásahům, které by mohly vést k poškození nebo zničení významného krajinného prvku nebo ohrožení či oslabení jeho ekologicko-stabilizační funkce, si musí ten, kdo takové zásahy zamýšlí, opatřit závazné stanovisko orgánu ochrany přírody. Mezi tyto zásahy patří zejména umíst'ování staveb, pozemkové úpravy, změny kultur pozemků, odvodňování pozemků, úpravy vodních toků a nádrží a těžba nerostů. Závazné stanovisko orgánu ochrany přírody z hlediska ochrany systému ekologické stability je také nezbytné ke schválení lesních hospodářských plánů, k odlesňování a zalesňování pozemků nad 0,5 ha a k výstavbě lesních cest a svážnic a lesních melioračních systémů. K pěstebním a těžebním zásahům v lesích prováděných v souladu s lesním hospodářským plánem a při nahodilé těžbě se závazné stanovisko nevyžaduje.

⁴ ČERNÝ, Pavel. DOHNAL, Vítězslav - Přístup k soudům při ochraně životního prostředí

Umístování staveb do vzdálenosti 50 m od katastrální hranice rybníků nebo jezer a do vzdálenosti 20 m od břehové čáry vodních toků, s výjimkou nezbytných zařízení sloužících plavbě, údržbě vodních toků, rybníků a jezer nebo jejich provoznímu účelu není povoleno. Tato omezení neplatí v zastavěném území obce.

Počátkem 90. let byla v určitých věcech, týkajících se zejména ochrany životního prostředí, poskytnuta možnost ovlivňovat průběh správního řízení a jeho výsledek vedle účastníků řízení, o jejichž subjektivní práva nebo povinnosti v různých ohledech jde, a vedle správních orgánů, které mají chránit různé zájmy veřejné, také občanským sdružením, jejichž hlavním posláním podle stanov je ochrana přírody a krajiny. Takové občanské sdružení má možnost stát se účastníkem řízení, v němž nereprezentuje svá subjektivní hmotná práva, nýbrž vystupuje jako zástupce veřejnosti vůči správnímu orgánu i vůči ostatním účastníkům řízení, pokud jejich soukromé zájmy mohou zájmy veřejné ohrožovat.

Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí ve znění zákona č. 123/1998 Sb. a zákona č. 100/2001 Sb.⁵

Zákon vymezuje základní pojmy a stanoví základní zásady ochrany životního prostředí a povinnosti právnických a fyzických osob při ochraně a zlepšování stavu životního prostředí a při využívání přírodních zdrojů; vychází přitom z principu trvale udržitelného rozvoje.

Člověk je spolu s ostatními organismy neoddělitelnou součástí přírody a člověk a ostatní organismy jsou na sobě vzájemně závislé. Člověk by měl mít právo přetvářet přírodu v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, ale měl by být odpovědný za zachování příznivého životního prostředí budoucím generacím. Právo na příznivé životní prostředí je jedno ze základních práv člověka.

V roce 1992 byl ve vazbě na zákon ČSFR č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, přijat **zákon č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.**⁶ Podle tohoto zákona jsou všechny záměry (stavby, činnosti, technologie, změny staveb, popř. Jejich užití

⁵ Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí ve znění zákona č. 123/1998 Sb. a zákona č. 100/2001 Sb.

⁶ Zákon č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí

apod.) posuzovány z hlediska vlivů na životní prostředí v režimu stavebního zákona (v případě těžeb vyhrazených nerostů v režimu horního zákona) a dále prostřednictvím složkových zákonů bez přímého zapojení veřejnosti. Záměry, vyjmenované v tomto zákoně, jsou hodnoceny z hlediska vlivů na životní prostředí procesem posuzování vlivů. Tento proces probíhá za účasti veřejnosti, jeho závěry nejsou rozhodnutím o realizování či nerealizování stavby, ale jedním z podkladů pro další správní řízení, ve většině případů pro územní řízení v režimu stavebního zákona. Závěry tohoto procesu nejsou závazné. Tomuto zákonu jsou však od doby jeho účinnosti vytýkány některé nedostatky. Mezi tyto nedostatky patří především pozdní a neúčinné zapojení veřejnosti, občanských iniciativ a sdružení a dotčených správních úřadů do tohoto procesu, nepřesné definování předmětu posuzování, absence zjišťovacího řízení u staveb i jejich změn (podle stávající úpravy by v podstatě každá změna staveb měla vyžadovat posouzení podle zákona č. 244/1992 Sb., ačkoliv v řadě případů je již od začátku zřejmé, že půjde o změnu, která nebude mít závažnější vliv na životní prostředí). Dalšími nedostatky mohou být například relativní časová náročnost procesu posuzování a nedořešenost posuzování přeshraničních vlivů.

Novela zákona z roku 2001 o posuzování vlivů na životní prostředí⁷ zmocňuje ve svém ustanovení § 19 odst. 12 a § 23 odst. 10 Ministerstvo životního prostředí k vydání prováděcích právních předpisů. Tímto prováděcím právním předpisem je Vyhláška č. 457/2001 Sb., o odborné způsobilosti a o úpravě některých dalších otázek souvisejících s posuzováním vlivů na životní prostředí (dále jen „vyhláška“).

Vyhláška upravuje bližší podmínky odborné způsobilosti a postup při udělování osvědčení a následném vydávání rozhodnutí o udělení autorizace. Vedle toho rovněž podrobněji upravuje způsob zveřejňování informací a stanovisek v rámci procesu posuzování vlivů na životní prostředí, způsob a průběh veřejného projednávání i postup při zajišťování zpracování posudku.

Posuzování vlivů na životní prostředí je povinné u záměrů **staveb, technologií a činností**, které mohou závažně ovlivnit životní prostředí. Záměry jsou vymezeny v příloze č. 1 zákona (např. trvalé zalesnění nebo odlesnění nad 25 ha, přehrad, těžební průmysl, energetický průmysl atd.), přičemž se rozlišují záměry, u kterých je posouzení

⁷ Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí

nutné vždy a záměry, u kterých je posouzení nutné jen při zvýšení kapacity (rozsahu) nebo když tak na základě provedeného zjišťovacího řízení rozhodne příslušný úřad. Posouzení vlivů na životní prostředí je jedním z povinných podkladů stavebního řízení.

Posuzují se vlivy na:

- obyvatelstvo,
- životní prostředí (na živočichy a rostliny, ekosystémy, půdu, horninové prostředí, vodu, ovzduší, klima a krajinu, přírodní zdroje),
- hmotný majetek a kulturní památky,
- a to po celou dobu přípravy, provádění, provozování a ukončení záměru (případně likvidace, sanace a rekultivace).

Každá fyzická nebo právnická osoba, která hodlá provést záměr (viz příl. č. 1 zákona) je povinna předložit oznámení záměru Ministerstvu životního prostředí (MŽP) nebo příslušnému orgánu kraje; tyto orgány zahájí proceduru popsanou v zákoně. Na základě dokumentace záměru a stanovisek dotčených subjektů zpracuje oprávněná osoba **posudek**, na jehož základě (a dále na základě dalších úkonů) vydá příslušný úřad stanovisko. Zákon stanoví zásadu, že dokumentace, posudek projednávání jsou **veřejné** (viz též zákon o posuzování vlivů na životní prostředí).

Zákonem se upravují některé dosavadní zákony z oblasti životního prostředí tak, aby tyto zákony korespondovaly s novým zákonem a aby některé věci nebyly pro celé území ČR upraveny duplicitně; **v této souvislosti se dosavadní název zákona č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí mění na zákon o posuzování vlivů "rozvojových koncepcí a programů" na životní prostředí.**

Zákon ČNR č. 244/1992 Sb. o posuzování vlivů "rozvojových koncepcí a programů" na životní prostředí⁸, se snažil napravit většinu výše zmíněných nedostatků zákona č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivu na životní prostředí, zejména stanovením dosud chybějících lhůt pro jednotlivé kroky, zavedením zjišťovacího řízení, posílením preventivních kroků k předcházení sporům a zdržením (konzultace,

⁸ Zákon ČNR č. 244/1992 Sb. o posuzování vlivů "rozvojových koncepcí a programů" na životní prostředí

předběžné projednání apod.), zvýrazněním expertní povahy stanoviska a včasných zapojením veřejnosti a dotčených správních úřadů do celého procesu. Dalším důvodem předložení zákona ČNR č. 244/1992 Sb. byla nezbytná harmonizace českého právního řádu s právem Evropských společenství, včetně vytvoření právního rámce pro účast České republiky v mezistátní proceduře posuzování vlivů na životní prostředí. Zákon také naplňuje další mezinárodní závazky České republiky, zejména ve vztahu k Úmluvě Evropské hospodářské komise OSN o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a k přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí. Jedním z hlavních důvodů zpracování zákona o posuzování vlivů bylo i uvedení právní úpravy procesu o posuzování vlivů v ČR do souladu se směrnicí Evropské rady 85/337/EEC z 27. 6. 1985 o posuzování vlivů jistých veřejných (státních) a soukromých projektů na životní prostředí ve znění směrnice Rady 97/11/EC ze dne 3. března 1997. Tato směrnice poskytuje relevantní informace zmocněným úřadům, aby jim bylo tak umožněno přijímat rozhodnutí o specifických záměrech při jejich plné informovanosti o pravděpodobných významných dopadech dotyčného záměru na životní prostředí. Účelem směrnice je posílit a zkvalitnit rozhodování příslušných správních úřadů dodáním specifických informací o životním prostředí úřadům vydávajících rozhodnutí o záměru.

Zákon č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů rozvojových koncepcí a programů na životní prostředí upravuje posuzování vlivů rozvojových koncepcí a programů na životní prostředí a určuje příslušný orgán k posuzování vlivů na životní prostředí, kterým je Ministerstvo životního prostředí.

Zákon č. 86/2002 Sb. O ochraně ovzduší⁹ a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší)

Tento zákon v souladu s právem Evropských společenství stanoví:

a) práva a povinnosti osob a působnost správních úřadů při ochraně vnějšího ovzduší před vnášením znečišťujících látek lidskou činností a při zacházení s regulovanými látkami, které poškozují ozonovou vrstvu Země, a s výrobky, které takové látky obsahují,

b) podmínky pro další snižování množství vypouštěných znečišťujících látek

⁹ Zákon č. 86/2002 Sb. O ochraně ovzduší

působících nepříznivým účinkem na život a zdraví lidí a zvířat, na životní prostředí nebo na hmotný majetek,

c) nástroje ke snižování množství látek ovlivňujících klimatický systém Země.

Související předpisy:

■ Nařízení č. 146/2007 Sb. O emisních limitech a dalších podmínkách provozování spalovacích stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší¹⁰

λ Toto nařízení upravuje specifické emisní limity a podmínky provozování spalovacích stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší .

■ Nařízení č. 372/2007 Sb. O národním programu snižování emisí ze stávajících zvláště velkých spalovacích zdrojů¹¹

Cílem Programu je snížení celkových ročních emisí tuhých znečišťujících látek, oxidu siřičitého a oxidů dusíku ze stávajících zvláště velkých spalovacích zdrojů . K dosažení cíle slouží emisní stropy pro tuhé znečišťující látky, oxid siřičitý a oxidy dusíku uložené k plnění orgánem ochrany ovzduší v plánu snížení emisí stávajícím zvláště velkým spalovacím zdrojům.

Součet všech emisních stropů uložených k plnění stávajícím zvláště velkým spalovacím zdrojům nesmí překročit skupinové emisní stropy pro tuhé znečišťující látky, oxid siřičitý a oxidy dusíku a lhůty k jejich plnění, které jsou uvedeny v příloze č. 2 k tomuto nařízení.

■ Nařízení č. 597/2006 Sb. O sledování a vyhodnocování kvality ovzduší¹²

λ Toto nařízení upravuje způsob sledování a vyhodnocování kvality ovzduší, emisní limity, přípustné četnosti jejich překročení a meze tolerance, cílové emisní limity a dlouhodobé emisní cíle pro vybrané znečišťující látky.

¹⁰ Nařízení č. 146/2007 Sb. O emisních limitech a dalších podmínkách provozování spalovacích stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší

¹¹ Nařízení č. 372/2007 Sb. O národním programu snižování emisí ze stávajících zvláště velkých spalovacích zdrojů

¹² Nařízení č. 597/2006 Sb. O sledování a vyhodnocování kvality ovzduší

■ **Nařízení č. 615/2006 Sb. O stanovení emisních limitů a dalších podmínek provozování ostatních stacionárních zdrojů znečištění ovzduší¹³**

Toto nařízení stanoví emisní limity, podmínky provozování a způsob zařazování ostatních stacionárních zdrojů znečištění ovzduší do jednotlivých kategorií zdrojů.

■ **Vyhláška č. 362/2006 Sb. O způsobu stanovení koncentrace pachových látek, přípustné míry obtěžování zápachem a způsobu jejího zjištění¹⁴** Přípustná míra obtěžování zápachem je stav pachových látek ve vnějším ovzduší, kterého je třeba dosáhnout, pokud je to běžně dostupnými prostředky možné, odstraněním nebo omezením obtěžujícího pachového vjemu. Překročení přípustné míry obtěžování zápachem se posuzuje na základě písemné stížnosti osob bydlících nebo pracujících v oblasti, ve které k obtěžování zápachem dochází. Přípustná míra obtěžování zápachem je překročena vždy, pokud si na obtěžování zápachem stěžuje více než 20 osob a pokud alespoň u jednoho z provozovatelů stacionárních zdrojů bylo prokázáno porušení povinnosti podle zákona, které překročení přípustné míry obtěžování zápachem způsobilo. Stanovení koncentrace pachových látek se provádí u stacionárních zdrojů uvedených v příloze k této vyhlášce postupem stanoveným touto vyhláškou a českou technickou normou ČSN EN 13725.

■ **Nařízení č. 117/2005 Sb. O některých opatřeních zabezpečujících ochranu ozonové vrstvy¹⁵**

Toto nařízení upravuje obsah žádostí o povolení, minimální kvalifikaci osob, podmínky zápisu do registru revizních techniků, způsob kontroly a evidence regulovaných látek a závazné technologie znovuzískávání regulovaných látek.

¹³ Nařízení č. 615/2006 Sb. O stanovení emisních limitů a dalších podmínek provozování ostatních stacionárních zdrojů znečištění ovzduší

¹⁴ Vyhláška č. 362/2006 Sb. O způsobu stanovení koncentrace pachových látek, přípustné míry obtěžování zápachem a způsobu jejího zjištění

¹⁵ Nařízení č. 117/2005 Sb. O některých opatřeních zabezpečujících ochranu ozonové vrstvy

■ Vyhláška č. 356/2002 Sb.¹⁶ kterou se stanoví seznam znečišťujících látek, obecné emisní limity, způsob předávání zpráv a informací, zjišťování množství vypouštěných znečišťujících látek, tmavosti kouře, přípustné míry obtěžování zápachem a intenzity pachů, podmínky autorizace osob, požadavky na vedení provozní evidence zdrojů znečišťování ovzduší a podmínky jejich uplatňování se změnami: 363/2006 Sb., 570/2006 Sb.

Vyhláška stanoví:

- a) seznam znečišťujících látek a jejich stanovených skupin,
- b) katalog stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší,
- c) obecné emisní limity pro znečišťující látky a jejich stanovené skupiny a pro tmavost kouře,
- d) způsob předávání zpráv a informací,
- e) způsob zjišťování množství vypouštěných znečišťujících látek, tmavosti kouře, metody, technické prostředky pro měření emisí a požadavky na lhůty a na zpracování jeho výsledků,
- f) podmínky autorizace osob pro výkon některých činností souvisejících s ochranou ovzduší,
- g) požadavky na vedení provozní evidence zvláště velkých, velkých a středních zdrojů,
- h) požadavky na hlášení havárií a poruch,
- i) požadavky na zpracování souboru technickoprovozních parametrů a technickoorganizačních opatření k zajištění provozu stacionárního zdroje,
- j) požadavky na vedení registrů v rámci informačního systému kvality ovzduší,
- k) náležitosti žádosti o stanovisko a povolení.

¹⁶ Vyhláška č. 356/2002 Sb.

■ **Vyhláška č. 357/2002 Sb., kterou se stanoví požadavky na kvalitu paliv z hlediska ochrany ovzduší¹⁷**

Tato vyhláška stanoví požadavky na jednotlivé druhy paliv a na ověřování jejich kvality.

Tato vyhláška se nevztahuje:

a) na kvalitu pohonných hmot motorových vozidel, kterou upravuje zvláštní právní předpis (Vyhláška č. 227/2001 Sb., kterou se stanoví požadavky na pohonné hmoty pro provoz vozidel na pozemních komunikacích a způsob sledování a monitorování jejich jakosti),

b) na spalování odpadu s palivem, které upravuje zvláštní právní předpis (Nařízení vlády č. 354/2002 Sb., kterým se stanoví emisní limit další podmínky pro spalování odpadu).

■ **Nařízení vlády č. 112/2004, o Národním programu snižování emisí tuhých znečišťujících látek, oxidu siřičitého a oxidů dusíku ze stávajících zvláště velkých spalovacích stacionárních zdrojů znečištění ovzduší¹⁸**

Tímto nařízením se stanoví Národní program snižování emisí tuhých znečišťujících látek, oxidu siřičitého a oxidů dusíku ze stávajících zvláště velkých spalovacích stacionárních zdrojů znečištění ovzduší; v přílohách č. 1 až 3 k tomuto nařízení jsou jmenovitě uvedeny stávající zvláště velké spalovací stacionární zdroje, v příloze č. 4 k tomuto nařízení se stanoví skupinové emisní stropy a lhůta k jejich dosažení s cílem zlepšení kvality ovzduší dosažením emisních limitů u výše uvedených znečišťujících látek.

Zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon)¹⁹ a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷ Vyhláška č. 357/2002 Sb., kterou se stanoví požadavky na kvalitu paliv z hlediska ochrany ovzduší

¹⁸ Nařízení vlády č. 112/2004, o Národním programu snižování emisí tuhých znečišťujících látek, oxidu siřičitého a oxidů dusíku ze stávajících zvláště velkých spalovacích stacionárních zdrojů znečištění ovzduší

¹⁹ Zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon)

Atomovým zákonem nazýváme zákon o mírovém využívání jaderné energie. V tomto zákoně jsou upraveny všechny náležitosti související s využíváním jaderné energie na mírové účely. Jedná se například o povinnosti a práva právnických a fyzických osob při využívání jaderné energie, podmínky nakládání s radioaktivními odpady, podmínky jaderné bezpečnosti, působnost státního dozoru nad jadernou bezpečností a další.

Zákon č. 18/1997 Sb. upravuje:

a) způsob využívání jaderné energie a ionizujícího záření a podmínky vykonávání činností souvisejících s využíváním jaderné energie a činností vedoucích k ozáření,

b) systém ochrany osob a životního prostředí před nežádoucími účinky ionizujícího záření,

c) povinnosti při přípravě a provádění zásahů vedoucích ke snížení přírodního ozáření a ozáření v důsledku radiačních nehod,

d) zvláštní požadavky pro zajištění občanskoprávní odpovědnosti za škody v případě jaderných škod,

e) podmínky zajištění bezpečného nakládání s radioaktivními odpady,

g) výkon státní správy a dozoru při využívání jaderné energie, při činnostech vedoucích k ozáření a nad jadernými položkami.

Podle § 18 **zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím**²⁰ je Státní úřad pro jadernou bezpečnost (dále jen „SÚJB“) povinen zveřejňovat výroční zprávu za předcházející rok o své činnosti v oblasti poskytování informací podle tohoto zákona a ve struktuře stanovené tímto zákonem.

Ve smyslu § 18 odst. 2 zákona začleňuje SÚJB tuto výroční zprávu do výroční Zprávy o výsledcích činnosti SÚJB při výkonu státního dozoru nad jadernou bezpečností jaderných zařízení a radiační ochranou.

Kromě toho je široce využívaná forma konference vedená na webových stránkách SÚJB. SÚJB plní své informační povinnosti k veřejnosti rovněž formou vydávání dvouměsíčníku „Bezpečnost jaderné energie“ a neperiodické řady „Bezpečnost jaderných zařízení“, ve kterých publikuje všeobecné informace týkající se jaderné

²⁰ § 18 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

bezpečnosti a podrobné požadavky a návody na její zajištění.

Zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a o omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci)

Účelem tohoto zákona je dosáhnout vysoké úrovně ochrany životního prostředí jako celku, zabezpečit integrovaný výkon veřejné správy při povolování provozu zařízení a zřídit a provozovat integrovaný registr znečišťování životního prostředí.

Tento zákon:

- a) stanoví povinnosti provozovatelů zařízení,
- b) upravuje postup při vydávání integrovaného povolení,
- c) zřizuje integrovaný registr znečišťování životního prostředí, stanoví způsob shromažďování údajů o emisích a přenosech látek evidovaných v tomto registru a poskytování údajů z něho,
- d) upravuje podmínky pro propojení dosavadních informačních systémů v oblasti ochrany životního prostředí s integrovaným registrem znečišťování životního prostředí,
- e) stanoví působnosti orgánů veřejné správy podle tohoto zákona,
- f) upravuje systém výměny informací o nejlepších dostupných technikách,
- g) stanoví sankce za porušení povinností stanovených tímto zákonem.

Tento zákon se nevztahuje na:

- a) znečištění způsobené vniknutím radioaktivních látek do životního prostředí (Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů),
- b) vypouštění radioaktivních látek do životního prostředí a emisní limity stanovené pro tyto látky podle zvláštního právního předpisu (Zákon č.18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů),

c) nakládání s geneticky modifikovanými organismy podle zvláštního právního předpisu (Zákon č. 153/2000 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a produkty a o změně některých souvisejících zákonů).

Zákon č. 695/2004 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů a o změně některých zákonů²¹

Tento zákon v souladu s Rámcovou úmluvou OSN o změně klimatu stanoví:

a) práva a povinnosti provozovatelů zařízení a dalších osob při obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů,

b) postup při vydávání povolení k emisím skleníkových plynů a rozhodování o jeho změnách,

c) postup při vydávání a přidělování povolenek na emise skleníkových plynů a podmínky obchodování s nimi,

d) použití jednotky snížení emisí a ověřeného snížení emisí z projektových činností v systému obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů,

e) působnost orgánů veřejné správy,

f) sankce za porušení uložených povinností.

Nářízení vlády č. 80/2008 Sb., o Národním alokačním plánu pro obchodovací období roků 2008 – 2012²²

Vyhlašuje Národní alokační plán stanovící celkové množství povolenek, které bude vydáno v každém kalendářním roce obchodovacího období kalendářních roků 2008 – 2012 (dále jen „obchodovací období“), a množství povolenek, které bude jednotlivým provozovatelům zařízení přiděleno v každém kalendářním roce obchodovacího období.

²¹ Zákon č. 695/2004 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů a o změně některých zákonů

²² Nářízení vlády č. 80/2008 Sb., o Národním alokačním plánu pro obchodovací období roků 2008 - 2012

■ **Vyhláška č. 150/2005 Sb.**²³,

kteřou se stanoví formulář žádosti o vydání povolení k emisím skleníkových plynů. Tato vyhláška upravuje formulář žádosti o vydání povolení k emisím skleníkových plynů.

■ **Vyhláška č. 696/2004 Sb.**²⁴,

kteřou se stanoví postup zjišťování, vykazování a ověřování množství emisí skleníkových plynů.

Touto vyhláškou se stanoví postup zjišťování, vykazování a ověřování vykázaného množství emisí skleníkových plynů ze zařízení, a to emisí z běžného provozu, z nepravidelných událostí, zejména nabíhání, odstavení a havarijních situací, ke kterým došlo v průběhu období zjišťování a vykazování.

Zákon č. 180/2005 Sb., o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a o změně některých zákon (zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů)²⁵

Tento zákon upravuje způsob podpory výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a z důlního plynu z uzavřených dolů a výkon státní správy a práva a povinnosti fyzických a právnických osob s tím spojené.

Účelem tohoto zákona je v zájmu ochrany klimatu a ochrany životního prostředí:

- a) podpořit využití obnovitelných zdrojů energie (dále jen „obnovitelné zdroje“),
- b) zajistit trvalé zvyšování podílu obnovitelných zdrojů na spotřebě primárních energetických zdrojů,
- c) přispět k šetrnému využívání přírodních zdrojů a k trvale udržitelnému rozvoji společnosti,
- d) vytvořit podmínky pro naplnění indikativního cíle podílu elektřiny z obnovitelných zdrojů na hrubé spotřebě elektřiny v České republice ve výši 8 % k roku 2010 a vytvořit podmínky pro další zvyšování tohoto podílu po roce 2010.

²³ Vyhláška č. 150/2005 Sb.

²⁴ Vyhláška č. 696/2004 Sb.

²⁵ Zákon č. 180/2005 Sb., o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie

Zákon č. 222/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony²⁶

Účelem zákona je dosáhnout vysoké úrovně ochrany životního prostředí jako celku uplatněním integrované prevence a omezování znečištění vznikajícího činnostmi uvedenými v příloze č. 1 k tomuto zákonu a zřídit a provozovat integrovaný registr znečišťování životního prostředí.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů, zahrnuje velké množství změn trestního zákona. Účelem je upozornit na tento zákon a zvýraznit některé činnosti, které tomuto zákonu podléhají - **ohrožení a poškození životního prostředí, nakládání s nebezpečnými odpady, poškozování lesa těžbou a neoprávněné nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami.**

Kdo **úmyslně** znečistí nebo jiným způsobem poškodí půdu, vodu, ovzduší, les nebo jinou složku životního prostředí tím že poruší předpisy o ochraně životního prostředí nebo předpisy o ochraně a využívání přírodních zdrojů, zvýší poškození životního prostředí nebo ztíží jeho odvrácení anebo zmírnění bude potrestán **odnětím svobody až do osmi let, nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.**

Kdo z **nedbalosti** způsobí nebo zvýší poškození životního prostředí, ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění nebo jiným způsobem poškodí půdu, vodu, ovzduší, les nebo jinou složku životního prostředí tím že poruší předpisy o ochraně životního prostředí nebo předpisy o ochraně a využívání přírodních zdrojů bude potrestán **odnětím svobody až do osmi let, nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.**

Kdo i z **nedbalosti** v rozporu s právními předpisy ukládá nebezpečné odpady, nebo je odkládá, přepravuje nebo jinak s nimi nakládá a tím poškodí anebo ohrozí životní prostředí bude potrestán **odnětím svobody až do osmi let, nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.**

²⁶ Zákon č. 222/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů

Ochranu před hlukem a vibracemi upravuje **zákon č. 258/2000 Sb., o veřejném zdraví**²⁷. Podle § 30 musí osoba, která používá, případně provozuje stroje a zařízení, která jsou zdrojem hluku nebo vibrací, provozovatel letiště, vlastník, případně správce pozemní komunikace, vlastník dráhy a provozovatel dalších objektů, jejichž provozem vzniká hluk, zajistit, aby hluk nepřekračoval hygienické limity stanovené předpisem pro chráněný venkovní prostor, chráněné vnitřní prostory staveb a chráněné venkovní prostory staveb, a aby bylo zabráněno nadlimitnímu přenosu vibrací na fyzické osoby.

■ **Nařízení vlády č. 148/2006 Sb. o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací**²⁸

Toto nařízení upravuje:

- a) hygienické limity hluku a vibrací pro místo určené nebo obvyklé pro výkon činnosti zaměstnanců, minimální rozsah opatření k ochraně zdraví zaměstnanců a hodnocení rizik hluku a vibrací pro pracoviště,
- b) hygienické limity hluku pro chráněný vnitřní prostor staveb, chráněný venkovní prostor staveb a chráněný venkovní prostor,
- c) hygienické limity vibrací pro chráněný vnitřní prostor staveb,
- d) způsob měření a hodnocení hluku a vibrací pro denní a noční dobu.

Toto nařízení se nevztahuje na:

- a) hluk z užívání bytu,
- b) hluk a vibrace způsobené prováděním a nácvikem hasebních, záchranných a likvidačních prací, jakož i bezpečnostních a vojenských akcí,
- c) akustické výstražné signály související s bezpečnostními opatřeními a záchranou lidského života, zdraví a majetku.

²⁷ Zákon č. 258/2000 Sb., o veřejném zdraví

²⁸ Nařízení vlády č. 148/2006 Sb. o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon)²⁹

Účelem tohoto zákona je chránit povrchové a podzemní vody, stanovit podmínky pro hospodárné využívání vodních zdrojů a pro zachování i zlepšení jakosti povrchových a podzemních vod, vytvořit podmínky pro snižování nepříznivých účinků povodní a sucha a zajistit bezpečnost vodních děl.

Účelem tohoto zákona je též přispívat k ochraně vodních ekosystémů a na nich přímo záviselých suchozemských ekosystémů.

Zákon upravuje právní vztahy k povrchovým a podzemním vodám, vztahy fyzických a právnických osob k využívání povrchových a podzemních vod, jakož i vztahy k pozemkům a stavbám, s nimiž výskyt těchto vod přímo souvisí, a to v zájmu zajištění trvale udržitelného užívání těchto vod, bezpečnosti vodních děl a ochrany před účinky povodní a sucha.

Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění zákona č. 238/1999 Sb., zákona č. 67/2000 Sb. A zákona č. 132/2000 Sb.³⁰

Účelem tohoto zákona je stanovit předpoklady pro zachování lesa, péči o les a obnovu lesa jako národního bohatství, tvořícího nenahraditelnou složku životního prostředí, pro plnění všech jeho funkcí a pro podporu trvale udržitelného hospodaření v něm.

Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů³¹

Tento zákon stanoví:

a) pravidla pro předcházení vzniku odpadů a pro nakládání s nimi při dodržování ochrany životního prostředí, ochrany zdraví člověka a trvale udržitelného rozvoje,

b) práva a povinnosti osob v odpadovém hospodářství

c) působnost orgánů veřejné správy

²⁹ Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon)

³⁰ Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění zákona č. 238/1999 Sb., zákona č. 67/2000 Sb. a zákona č. 132/2000 Sb.

³¹ Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů

Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění zákona č. 10/1993 Sb., zákona č. 98/1999 Sb. A zákona č. 132/2000 Sb.³²

Zemědělský půdní fond je základním přírodním bohatstvím naší země, nenahraditelným výrobním prostředkem umožňujícím zemědělskou výrobu a je jednou z hlavních složek životního prostředí. Ochrana zemědělského půdního fondu, jeho zvelebování a racionální využívání jsou činnosti, kterými je také zajišťována ochrana a zlepšování životního prostředí.

Zemědělský půdní fond tvoří pozemky zemědělsky obhospodařované, to je orná půda, chmelnice, vinice, zahrady, ovocné sady, louky, pastviny (dále jen „zemědělská půda“) a půda, která byla a má být nadále zemědělsky obhospodařována, ale dočasně obdělávána není (dále jen „půda dočasně neobdělávaná“).

Do zemědělského půdního fondu náležejí též rybníky s chovem ryb nebo vodní drůbeže a nezemědělská půda potřebná k zajišťování zemědělské výroby, jako polní cesty, pozemky se zařízením důležitým pro polní závlahy, závlahové vodní nádrže, odvodňovací příkopy, hráze sloužící k ochraně před zamokřením nebo zátopou, ochranné terasy proti erozi apod.

Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí³³

Zákon upravuje:

- podmínky výkonu práva na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí přírodních zdrojů, jimiž disponují orgány státní správy, orgány územní samosprávy a jimi zřízené, řízené nebo pověřené právnické osoby,
- přístup veřejnosti k informacím o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů, jež mají tyto orgány k dispozici, a stanoví základní podmínky, za nichž jsou takové informace zpřístupňovány

Právo získávat informace má každý. Toto právo není nijak omezeno - ani věkem, ani státním občanstvím České republiky. Každý má právo nahlížet do listin a pořizovat opisy, výpisy či kopie.

³² Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění zákona č. 10/1993 Sb., zákona č. 98/1999 Sb. a zákona č. 132/2000 Sb.

³³ Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí

Informacemi o životním prostředí ve smyslu zákona č. 123/1998 Sb. se rozumí:

- stav a vývoj životního prostředí, příčiny a důsledky
- připravované činnosti a opatření
- stav složek životního prostředí (voda, ovzduší, půda...)
- využívání přírodních zdrojů
- vliv staveb, činností a výrobků na lidské zdraví a životní prostředí
- správní řízení ve věcech životního prostředí, posuzování vlivu na životní prostředí
- informace týkající se zvláště chráněných částí přírody
- ekonomické a finanční analýzy použité při rozhodování (pořízené z veřejných prostředků)
- strategie, programy, mezinárodní závazky, týkající se životního prostředí
- zdroje informací o stavu životního prostředí
- geneticky modifikované organismy
- energie a různé druhy emisí
- informace o stavu veřejného zdraví, bezpečnosti a podmínkách života (pokud jsou nebo mohou být ovlivněny stavem složek životního prostředí)
- stav kulturních a architektonických památek (pokud jsou nebo mohou být ovlivněny stavem složek životního prostředí)
- zprávy o provádění a plnění předpisů v oblasti

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon),
ve znění pozdějších předpisů³⁴

Územní plánování soustavně a komplexně řeší funkční využití území, stanoví zásady jeho organizace a věcně a časově koordinuje výstavbu a jiné činnosti ovlivňující rozvoj území.

Územní plánování vytváří předpoklady k zabezpečení trvalého souladu všech přírodních, civilizačních a kulturních hodnot v území, zejména se zřetelem na péči o životní prostředí a ochranu jeho hlavních složek - půdy, vody a ovzduší.

³⁴ Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů

V zákoně č. 266/1994 Sb., o drahách³⁵, je definována nehoda v drážní dopravě.

Pojem *mimořádná událost v drážní dopravě* zahrnuje závažnou nehodu, nehodu a ohrožení.

Mimořádnou událostí v drážní dopravě je závažná nehoda, nehoda nebo ohrožení v drážní dopravě, která ohrožuje nebo narušuje bezpečnost, pravidelnost a plynulost provozování drážní dopravy, bezpečnost osob a bezpečnou funkci staveb a zařízení nebo ohrožuje životní prostředí.

Závažnou nehodou v drážní dopravě je srážka nebo vykolejení drážních vozidel, ke kterým došlo v souvislosti s provozováním drážní dopravy, s následkem smrti či újmy na zdraví nejméně 5 osob nebo škody velkého rozsahu. Nehodou v drážní dopravě je událost, k níž došlo v souvislosti s provozováním drážní dopravy s následkem smrti, újmy na zdraví nebo značné škody. Jiné mimořádné události se považují za ohrožení.

Provozovatel dráhy a dopravce jsou povinni:

a) neprodleně oznámit každou mimořádnou událost v drážní dopravě Drážní inspekci a současně každou závažnou nehodu a nehodu v drážní dopravě Policii České republiky,

b) zajistit místo mimořádné události a provést dokumentaci stavu v době vzniku mimořádné události,

c) zabezpečit uvolnění dráhy pro obnovení provozování dráhy nebo drážní dopravy, pokud tomu nebrání jiné okolnosti, a Drážní inspekce vydala k uvolnění dráhy souhlas,

d) zjišťovat příčiny a okolnosti vzniku mimořádných událostí v drážní dopravě v případech stanovených prováděcím právním předpisem a činit opatření k jejich předcházení,

e) odstraňovat zjištěné nedostatky při vzniku mimořádných událostí, jejich příčiny a škodlivé následky a ve stanovených termínech přijímat opatření určená k předcházení vzniku mimořádných událostí.

³⁵ Zákon č. 266/1994 Sb., o drahách

Zákon č. 44/1988 Sb. o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů³⁶

Účelem tohoto zákona je stanovit zásady ochrany a hospodárného využívání nerostného bohatství, zejména při vyhledávání a průzkumu, otvírce, přípravě a dobývání ložisek nerostů, úpravě a zušlechťování nerostů prováděných v souvislosti s jejich dobýváním, jakož i bezpečnosti provozu a ochrany životního prostředí při těchto činnostech.

Zákon č. 2/1969 o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky

Podle § 19 tohoto zákona je ministerstvo životního prostředí orgánem vrchního dozoru ve věcech životního prostředí.

Ministerstvo životního prostředí je ústředním orgánem státní správy pro ochranu přirozené akumulace vod, ochranu vodních zdrojů a ochranu jakosti povrchových a podzemních vod, pro ochranu ovzduší, pro ochranu přírody a krajiny, pro ochranu zemědělské ho půdního fondu, pro výkon státní geologické služby, pro ochranu horninového prostředí, včetně ochrany nerostných zdrojů a podzemních vod, pro geologické práce a pro ekologický dohled nad těžbou, pro odpadové hospodářství a pro posuzování vlivů činností a jejich důsledků na životní prostředí, včetně těch, které přesahují státní hranice. Dále je ústředním orgánem státní správy pro myslivost, rybářství a lesní hospodářství v národních parcích. Je rovněž ústředním orgánem státní správy pro státní ekologicko u politiku.³⁷

Ministerstvo životního prostředí spravuje Fond tvorby a ochrany životního prostředí České republiky. Ministerstvu životního prostředí je podřízena Česká inspekce životního prostředí a Český hydrometeorologický ústav.

Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník

Podle § 415 je každý povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.

³⁶ Zákon č. 44/1988 Sb. o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů

³⁷ Zákon č. 2/1969 o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky

Podle § 420a Každý odpovídá za škodu, kterou způsobí jinému provozní činností. Škoda je způsobena provozní činností, je-li způsobena:

- a) činností, která má provozní povahu, nebo věci použitou při činnosti,
- b) fyzikálními, chemickými, popřípadě biologickými vlivy provozu na okolí,
- c) oprávněným prováděním nebo zajištěním prací, jimiž je způsobena jinému škoda na nemovitosti nebo je mu podstatně ztíženo nebo znemožněno užívání nemovitosti.

Odpovědnosti za škodu se ten, kdo ji způsobil, zproští, jen prokáže-li, že škoda byla způsobena neodvratitelnou událostí nemající původ v provozu anebo vlastním jednáním poškozeného.

Podle § 421a každý odpovídá i za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito. Této odpovědnosti se nemůže zprostit. Odpovědnost se vztahuje i na poskytování zdravotnických, sociálních, veterinárních a jiných biologických služeb.³⁸

Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník³⁹

Podle § 44 mezi nekalou soutěž patří i ohrožování zdraví spotřebitelů a životního prostředí.

Podle § 52 ohrožováním zdraví a životního prostředí je jednání, jímž soutěžitel zkresluje podmínky hospodářské soutěže tím, že provozuje výrobu, uvádí na trh výrobky nebo provádí výkony ohrožující zájmy ochrany zdraví anebo životního prostředí chráněné zákonem, aby tak získal pro sebe nebo pro jiného prospěch na úkor jiných soutěžitelů nebo spotřebitelů.

³⁸ Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník

³⁹ Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník

3.2 Připravovaná legislativa

■ Vyhláška č. 482/2005 Sb., podpora výroby elektřiny z biomasy⁴⁰

V roce 2005 vstoupil v platnost **zákon č. 180/2005 Sb., o podpoře obnovitelných zdrojů energie**.⁴¹ Na základě uvedeného zákona je provozovatel distribuční nebo přenosové soustavy povinen přednostně připojit zařízení na výrobu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie (OZE). Provozovatel regionální distribuční soustavy a provozovatel přenosové soustavy je pak povinen vykoupit veškerou takto vyrobenou elektřinu a vyplatit za ni výkupní cenu nebo zelený bonus, v případě, že si výrobce zvolí systém podpory formou příplatku k tržní ceně elektřiny pod tímto názvem. Výši výkupních cen a zelených bonusů určuje **Energetický regulační úřad (ERÚ)** prostřednictvím cenového rozhodnutí platného vždy pro jeden kalendářní rok. V případě, že výrobce využívá pro výrobu elektřiny biomasu, je třeba se řídit jednou z prováděcích vyhlášek k **zákonu č.180/2005 Sb., kterou je vyhláška č. 482/2005 Sb. O stanovení druhů, způsobů využití a parametrů biomasy při podpoře výroby elektřiny z biomasy, ve znění vyhlášky č. 5/2007 Sb. (dále jen „vyhláška“)**.

Zavedení dvou kategorií výkupních cen oproti jedné v minulých letech bylo vyvoláno potřebou odlišit a zvýhodnit BPS, u kterých tvoří převážnou část zpracovávané biomasy cíleně pěstované energetické rostliny primárně určené pro energetické využití (podle cenového rozhodnutí tzv. Určená biomasa), od zařízení využívající ostatní biomasu.

Cílem novely je tedy zavést novou kategorizaci biomasy, kterou je možné využít v procesu anaerobní fermentace v bioplynových stanicích. Dalším cílem novelizace vyhlášky je rozšířit výčet druhů biomasy, která je v současné době využitelná novými technologiemi zplynování biomasy.

Pokud by nebyla novelizace provedena, nebude dostatečně odlišena podpora pro využívání cíleně pěstovaných energetických plodin pro anaerobní fermentaci. Nerozlišení podpory by nezohlednilo odlišnou ekonomickou náročnost získání biomasy.

⁴⁰ Vyhláška č. 482/2005 Sb., podpora výroby elektřiny z biomasy

⁴¹ Zákon č. 180/2005 Sb., o podpoře obnovitelných zdrojů energie

Dopady na státní sektor:

Novela bude mít pozitivní dopad na výkon státní správy, neboť umožňuje ERÚ, stanovit opodstatněně odlišnou výši podpory v cenových rozhodnutích a tím naplnit smysl zákona č. 180/2005 Sb. Umožní definovat kategorii BPS v závislosti na druhu vstupní suroviny. Výše předkládané změny novely vyhlášky nebudou mít dopad na státní rozpočet.

Dopady na soukromý sektor:

Novela bude mít pozitivní dopad na podnikatelské subjekty, které využívají cíleně pěstovanou biomasu v procesu termické přeměny nebo anaerobní fermentace za účelem výroby elektřiny, protože umožní ERÚ stanovit vyšší podporu elektřině z této biomasy.

Dopad na odběratele elektřiny ve smyslu změny příspěvku na podporu elektřiny z obnovitelných zdrojů se neočekává. Podpora využívání obnovitelných zdrojů energie při zohlednění průměrných nákladů na jejich obstarání je pozitivní pro trvale udržitelný rozvoj a životní prostředí jako celek.⁴²

■ Návrh vyhlášky o požadavcích na výrobky obsahující těkavé organické látky, emisních limitech a dalších podmínkách provozu zdrojů znečištění ovzduší emitujících a užívajících těkavé organické látky⁴³

Návrh vyhlášky, kterou se stanoví emisní limity a další podmínky provozování ostatních stacionárních zdrojů znečištění ovzduší emitujících těkavé organické látky.

Tato vyhláška dále stanovuje požadavky na omezování obsahu těkavých organických látek ve vybraných výrobcích. Tento návrh zcela nahradí současnou vyhlášku č. 355/2002 Sb., kterou se stanoví emisní limity a další podmínky provozování ostatních stacionárních zdrojů znečištění ovzduší emitujících těkavé organické látky z procesů aplikujících organická rozpouštědla a ze skladování a distribuce benzínu, ve znění vyhlášky 509/2005 Sb..

⁴² Ministerstvo životního prostředí, volné zpracování

⁴³ Návrh vyhlášky o požadavcích na výrobky obsahující těkavé organické látky, emisních limitech a dalších podmínkách provozu zdrojů znečištění ovzduší emitujících a užívajících těkavé organické látky, Ministerstvo životního prostředí

Vyhláška je prováděcím právním předpisem k zákonu č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší.

Samotná přítomnost těkavých organických látek v ovzduší způsobuje, že jejich používání při některých činnostech a v některých zařízeních vede k emisím organických sloučenin, které mohou být škodlivé pro lidské zdraví a mohou poškozovat životní prostředí.

Celkový návrh vyhlášky vede ke zjednodušení současné právní úpravy, větší srozumitelnosti v oblasti zdrojů emitujících těkavé organické látky a jednoznačnější interpretaci, což vedlo k jejímu podstatnému zkrácení.

■ Návrh vyhlášky o akčních plánech⁴⁴, který je provedením zákona č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší, v platném znění

Navrhovaná právní úprava naplňuje zmocnění uvedené v zákonu č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší), ve znění pozdějších předpisů a stanovuje podmínky pro vyhlášení akčních plánů, strukturu a obsah akčních plánů, zásady vypracování a realizace akčních plánů.

Účelem těchto akčních plánů je snížit aktuálně se vyskytující vysoké úrovně znečištění ovzduší, které představují zvýšená zdravotní rizika, zejména pro citlivé skupiny osob.

Přínosem vyhlášky je zvýšení informovanosti občanů o zhoršené kvalitě ovzduší a zlepšení kvality ovzduší realizací případných opatření.

Vyhlášení krátkodobých opatření v rámci akčních plánů mohou mít krátkodobý negativní dopad na ekonomiku jednotlivých subjektů (zvýšení nákladů na posílení MHD, zvýšení nákladů na čištění komunikací, zvýšení nákladů na pohonné hmoty, omezení provozu vybraných výrobních nebo pracovních postupů, snížení výkonu zařízení, zvýšení nákladů na vytápění - použití plynu místo tuhých paliv).

Dopady na životní prostředí a lidské zdraví

Výše uvedené náklady jsou odůvodněny očekávanými přínosy v podobě prevence závažnějšího poškození životního prostředí a především lidského zdraví. Návrh

⁴⁴ Návrh vyhlášky o akčních plánech, Ministerstvo životního prostředí

vyhlášky bude mít pozitivní dopady na životní prostředí v souvislosti se snížením aktuálně vysokých koncentrací suspendovaných částic PM10 a oxidu uhelnatého, které by mělo přispět ke zlepšení kvality ovzduší a tím i ke snížení zdravotních rizik plynoucích z vysokých koncentrací těchto znečišťujících látek.⁴⁰

■ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

V současné době se na půdě EU připravuje nová směrnice Evropského parlamentu a Rady o odpadech. Cílem této nové navrhované směrnice je zejména modernizovat, zjednodušit a upravit právní předpisy týkající se odpadů. Implementace této nové směrnice bude provedena novým zákonem o odpadech.

Návrh novely zákona o odpadech se předkládá zejména ze tří důvodů:

- 1. nutnost implementovat do českého právního řádu požadavky zakotvené ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/66/ES ze dne 6. září 2006 o bateriích a akumulátorech a odpadních bateriích a akumulátorech a o zrušení směrnice 91/157/EHS,

- 2. nutnost reagovat na připomínky Evropské komise z tzv. Formálního upozornění České republiky z března roku 2007, které se týká slučitelnosti zákona o odpadech se směrnicí Rady 1999/31/ES o skládkách odpadu,

- 3. nezbytnost upravit některé instituty zákona o odpadech, které se v praxi neosvědčily a zavést některá další opatření, která povedou ke zkvalitnění v oblasti nakládání s odpady.

■ Návrh vyhlášky o přepravě odpadů a o změně vyhlášky č. 381/2001⁴⁵

Dne 14. července 2006 bylo přijato nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1013/2006 o přepravě odpadů, které ke dni 12. července 2007 nahradilo nařízení 259/93. Nové nařízení zpřesňuje podmínky pro jednotlivé administrativní postupy spojené s přepravou odpadů.

Přijetí návrhu vyhlášky nebude mít dopad na státní rozpočet ani na ostatní veřejné rozpočty.

⁴⁵ Návrh vyhlášky o přepravě odpadů a o změně vyhlášky č. 381/2001

Lze předpokládat mírně negativní dopad přijetí vyhlášky na podnikatelské prostředí. V novele zákona je zavedena povinnost označovat vozidla přepravující odpad, kterou tato vyhláška blíže určuje. Nové označení si vyžádá jednorázové náklady dopravců, které však nebudou vysoké (cca 400-900 Kč/vozidlo). Nově vyžadované náležitosti oznámení o přepravě odpadů budou znamenat mírné zvýšení administrativní zátěže. Na druhou stranu dojde ke zpřehlednění systému přepravy odpadů, zvýšení vymahatelnosti nápravy při nedokončení přepravy a zabránění nelegální přepravě odpadů za účelem skrytého odstraňování odpadů. Zajištění kapacitní rezervy ve skladech bude také vyžadovat náklady, které se však budou týkat pouze oznamovatelů provozujících mobilní zařízení ke sběru a výkupu.

Přijetí vyhlášky nebude mít dopad do sociální oblasti. Pokud jde o životní prostředí, lze předpokládat, že vyhláška bude mít zprostředkovaně dopad jednoznačně pozitivní.⁴⁰

■ **Návrh nařízení vlády, kterým se mění nařízení vlády č. 146/2007 Sb., o emisních limitech a dalších podmínkách provozování spalovacích stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší⁴⁶**

Ministerstvo životního prostředí předkládá do vnějšího připomínkového řízení návrh novely nařízení vlády č. 146/2007 Sb., o emisních limitech a dalších podmínkách provozování spalovacích stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší (dále jen nařízení vlády). Jedná se o prováděcí právní předpis k zákonu č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší), ve znění pozdějších předpisů.

Hlavním podnětem k předloženým změnám, byl požadavek některých dotčených provozovatelů upravit emisní limit pro oxid uhelnatý pro plynové turbíny, které jsou využívány jako záložní zdroje energie. Na těchto instalovaných zdrojích provozovaných pouze několik hodin ročně není technicky možné stanovený emisní limit dosáhnout jinak než výměnou zdroje, což přináší nepřiměřené náklady bez pozitivního efektu na životní prostředí. Dosavadní nařízení vlády č. 350/2002 Sb. Již tuto diferenciaci

⁴⁶ Návrh nařízení vlády, kterým se mění nařízení vlády č. 146/2007 Sb., o emisních limitech a dalších podmínkách provozování spalovacích stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší

předpokládalo, požadavek nového nařízení vlády, bez rozlišení mezi stále a zřídka provozovanými kotli, se jeví jako neefektivní a neúměrný v rámci cost-benefit principu.

Úprava předpisu nevyvolá finanční dopady na státní rozpočet a ostatní veřejné sektory. Změna požadavku na emisní limit pro oxid uhelnatý pro plynové turbíny, které jsou využívány jako záložní zdroje energie, provozovaných řádově do 100 hodin ročně, který v podobě účinné od 1. ledna 2008 není technicky možné dosáhnout jinak než výměnou zdroje, ušetří dotčeným provozovatelům náklady cca 30 až 80 milionů korun na jednu instalovanou plynovou turbínu.

Navržené změny nemají negativní dopad na životní prostředí. Hlavní zmíněná navržená změna (emisního limitu ve prospěch záložních plynových turbín) nemá vzhledem k počtu provozovaných hodin za rok, strategičnosti předmětných plynových turbín (kompresní stanice zemního plynu) a k charakteru znečišťující látky zásadní negativní vliv na životní prostředí.

■ Návrh novely zákona o ochraně přírody a krajiny⁴⁷

Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 161/1999 Sb., kterým se vyhlašuje Národní park České Švýcarsko a mění se zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů byl dne 10. července 2008 odeslán k projednání ve vládě.

Novela přináší zjednodušení a zpřehlednění některých zákonných postupů a kompetencí a lze tudíž očekávat její pozitivní dopad na podnikatele i jednotlivce díky zjednodušení vyřizování některých povolení, souhlasů a výjimek. Dojde ke zpřesnění postupů a posílení právní jistoty držitelů zvláště chráněných živočichů. Na druhou stranu pro držitele zvláště chráněných živočichů bude z novely vyplývat mírné navýšení administrativní zátěže, neboť budou muset k žádosti o vydání osvědčení, dokládajícího původ živočicha odchovaného v lidské péči, předkládat doklady prokazující zákonný původ živočicha.

⁴⁷ Návrh novely zákona o ochraně přírody a krajiny

■ Návrh vyhlášky o podrobnostech nakládání s biologicky rozložitelnými odpady⁴⁸

Cílem právní úpravy je podpora materiálového využívání biologicky rozložitelných odpadů v souladu s požadavkem Směrnice Rady 1999/31/ES ze dne 26. dubna 1999 o skládkách odpadů na snižování obsahu biologicky rozložitelných odpadů ukládaných na skládky.

Podle důvodové zprávy k návrhu novely zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění pozdějších předpisů, se v souvislosti s navrhovanou právní úpravou v oblasti biologicky rozložitelných odpadů nepředpokládají žádné ekonomické dopady na státní rozpočet. V případě rozpočtů měst a obcí lze předpokládat minimální ekonomické výdaje a podobně na soukromou sféru lze předpokládat, že ekonomický dopad nebude významný. Zákon nezavádí povinnost odděleného sběru biologicky rozložitelných odpadů ani nestanovuje povinnost výstavby obecní kompostárny.

Navrhovaná opatření mohou být pro obce a města naopak ekonomicky příznivá, protože ujasní pravidla v oblasti nakládání s biologicky rozložitelnými odpady a budou řešit hlavní problémy v této oblasti, např. Lepší uplatnění kompostů na trhu. Ekonomicky přínosné bude rovněž opatření, kdy v případě malých obecních kompostáren, zpracovávajících pouze odpady ze zeleně a zahrad, budou zjednodušeny v současnosti vyžadované technické požadavky na zřízení a provoz.

Dopady na podnikatelské prostředí

U zařízení, která zpracovávají biologicky rozložitelné odpady a představují potenciální hygienická rizika pro ohrožení zdraví lidí a životních podmínek, se zvýší náklady o položku vydanou na rozborů výstupů, protože navrhovaná právní úprava předpokládá povinnost sledovat hygienická rizika prostřednictvím stanovení indikátorových organismů.

⁴⁸ Návrh vyhlášky o podrobnostech nakládání s biologicky rozložitelnými odpady

Dopady na životní prostředí

Předpokládá se, že nová právní úprava povede ke snižování obsahu biologicky rozložitelných odpadů ukládaných na skládky odpadů.

■ Návrh novely zákona č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)⁴⁹

Současná platná právní úprava upravuje ve vazbě na Úmluvu o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (vyhlášená pod č. 572/1992 Sb.) (dále jen „úmluva CITES“) pravidla pro obchodování a jiné nakládání s ohroženými druhy živočichů a rostlin.

Úmluva CITES vstoupila v platnost pro Českou republiku (Československo) dne 28. 5. 1992. Nejdříve byla úmluva prováděna podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a v období od 1. 4. 1997 do 30. 4. 2004 se postupovalo podle zákona č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a podle vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 82/1997 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 16/1997 Sb., ve znění vyhlášky č. 264/1998 Sb., vyhlášky č. 216/2001 Sb. a vyhlášky č. 332/2003 Sb.

Nejdůležitější předpisy ES k provádění CITES jsou nařízeními, v České republice platí tedy od 1. 5. 2004 režim podle těchto předpisů ES. Základním předpisem je nařízení Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, dále pak nařízení Komise (ES) č. 865/2006 ze dne 4. května 2006 o prováděcích pravidlech k nařízení Rady (ES) č. 338/97.

⁴⁹ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)

■ Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě

rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)⁵⁰ byl vydán za účelem uplatňování (implementace) nařízení Rady (ES) č. 338/97 v České republice:

λ Zákon nabyl účinnosti od data vstupu ČR do EU (tj. 1. 5. 2004) a zároveň zrušil ustanovení zákona č. 16/1997 Sb. Týkající se CITES (tj. S výjimkou části osmé o změně zákona č. 114/1992 Sb.).

λ Zákon je národním implementačním předpisem k nařízení Rady (ES) č. 338/97 a souvisejícím předpisům ES.

Současný stav: komplikace pro Českou inspekci životního prostředí v případě postupu při zabavení exemplářů, komplikace pro chovatele při narození (vylíhnutí) mláďat, byrokratická zátěž správ národních parků a správ chráněných krajinných oblastí, nedostatečné prokázání původu, používání značek a kroužků, které jsou v rozporu s právními předpisy EU.

Cílový stav: odstranění komplikací stávající právní úpravy (viz současný stav), implementace nařízení Komise (ES) č. 865/2006, implementace doporučení Komise (ES) č. 2007/425/ES.

Ministerstvu životního prostředí nevznikají v souvislosti s nově přidělenými kompetencemi žádné dodatečné náklady v podobě mzdových, režijních či jednorázových nákladů vzhledem k tomu, že novela přináší nejen malé zvýšení byrokratické zátěže, ale také určitá zjednodušení.

■ Návrh novely zákona č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší ve znění pozdějších

předpisů⁵¹

Současná národní právní úprava v oblasti ozonové vrstvy je funkční, avšak podoba hlavy III zákona č. 86/2002 Sb. O ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů,

⁵⁰ Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů

⁵¹ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší), ve znění pozdějších předpisů

ve znění pozdějších předpisů, je strukturovaná nepřehledným způsobem, z hlediska pojmů je často nekonzistentní s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2037/2000 o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu a vykazuje celou řadu především formálních nedostatků.

Zároveň jsou v oblasti ochrany ozonové vrstvy stanoveny méně přísné povinnosti než které ukládá nařízení (ES) č. 842/2006, které se týká méně nebezpečných látek. V současné době existují věcné nesrovnalosti v úpravě obou oblastí. Navrhovaná úprava si klade za cíl tyto nesrovnalosti v maximální míře odstranit z hlediska uživatelů a provozovatelů.

Ilustrace 2: Národní park České Švýcarsko, vlastní tvorba

4. Slovník pojmů

4.1 Životní prostředí

Slovní spojení životní prostředí běžně používáme pro to, co nás obklopuje: lesy, louky. To je ale jen zúžený a ne příliš správný výklad.

Životní prostředí je prostor, který svými vlastnostmi a podmínkami umožňuje organismům v něm žít, vyvíjet se a rozmnožovat.

Je jím tedy vše, co určitý organismus obklopuje a působí na něj a na co také tento organismus zpětně působí.

Člověk si též sám aktivně přetváří a upravuje podmínky, ve kterých žije, čímž se liší od ostatních organismů.⁵²

Životní prostředí je podle definice Ministerstva životního prostředí České republiky „systém složený z přírodních, umělých a sociálních složek materiálního světa, jež jsou nebo mohou být s uvažovaným objektem ve stálé interakci. Je to vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů, včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Složkami je především ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie.“ Jiná definice uvádí, že životní prostředí je „soubor všech činitelů, se kterými přijde do styku živý subjekt a podmínek, kterými je obklopen. Tedy vše, na co subjekt přímo i nepřímo působí. Subjektem může být chápán organismus, populace, člověk i celá lidská společnost. Většinou se pojem životní prostředí chápe ve smyslu životní prostředí člověka.“

Složky životního prostředí:

1. neživé (anorganické) složky

- voda (hydrosféra)
- půda (pedosféra)
- ovzduší (atmosféra)

⁵² Ekologie a životní prostředí, Česká geografická společnost

- horninové podloží (litosféra)

2. živé (organické) složky

- organismy (biosféra, biocenóza)

Studiem vztahu organismů a životního prostředí se obecně zabývá ekologie, případně environmentalistika.

Vztah člověka a životního prostředí

Vzájemné působení lidí a jejich životního prostředí je velmi mnohostranné. V průběhu dějin lidského rodu docházelo postupně k oslabování této bezprostřední závislosti. Lidé narušovali okolní prostředí již velmi dávno. Jedna z teorií se například zabývá vlivem člověka na vyhynutí velkých pleistocenních savců. K ještě rozsáhlejšímu pozměnění došlo v neolitu, kdy se člověk začal živit činností, která přímo předpokládala udržování umělého životního prostředí – zemědělstvím.

Dlouhou dobu pak ovšem stále existovaly oblasti prakticky nedotčené lidskou aktivitou – ekumena zejména v důsledku nedokonalé dopravy netvořila souvislou oblast jako dnes, ale rozpadala se do mnoha oblastí osídlení, vzájemně značně vzdálených. I v této době existovaly oblasti se značným lidským vlivem – např. Na území dnešní ČR bylo území na konci středověku více odlesněno než dnes.

K zásadní změně dochází v době průmyslové revoluce, kdy lidé začali využívat mnoho různých přírodních zdrojů (uhlí, ropa), osídlovat dosud neosídlené oblasti a znečišťovat prostředí cizorodými látkami. To mělo za následek vyhynutí mnoha živočišných i rostlinných druhů a zdravotní problémy lidí, žijících v nejvíce znečištěných oblastech. S rozvojem vědy a techniky se stává stále obtížnějším úkolem předpovědět důsledků lidských činností na životní prostředí. V současné době například probíhají debaty o podílu člověku na globálních změnách klimatu.

4.2 Příznivé životní prostředí

Své představy o tom, co společnost, resp. zákonodárce považuje za příznivé životní prostředí pro své členy, vyjádří nejčastěji prostřednictvím právních norem, které

obsahují požadavky na kvalitu životního prostředí, resp. jeho jednotlivých složek, nebo požadavky na kvalitu výsledku lidských aktivit či přípustnou míru nepříznivých důsledků lidských aktivit na životní prostředí.

Za příznivé životní prostředí je tedy třeba považovat to životní prostředí, které těmto parametrům a požadavkům odpovídá.⁵³

Území s příznivým životním prostředím ve vztahu k člověku bych charakterizovala jako území s minimem jevů, které by ohrožovaly kvalitu životního prostředí (škodlivé exhalace, hluk, vibrace, prach, znečišťování vod, apod.), a území, které je ekologicky zachovalé.

4.3 Trvale udržitelný rozvoj

Trvale udržitelný rozvoj je způsob ekonomického růstu, který uvádí v soulad hospodářský a společenský pokrok s plnohodnotným zachováním životního prostředí. Mezi hlavní cíle trvale udržitelného rozvoje patří zachování životního prostředí dalším generacím v co nejméně pozměněné podobě.

Evropský parlament definoval udržitelný rozvoj jako „zlepšování životní úrovně a blahobytu lidí v mezích kapacity ekosystémů při zachování přírodních hodnot a biologické rozmanitosti pro současné a příští generace.“

- Obnovitelné zdroje by měly být čerpány maximálně rychlostí, kterou se stačí obnovovat.
- Vyčerpávané zdroje by měly být čerpány maximálně rychlostí, kterou budou budovány jejich náhrady, na něž bude možno plynule přejít.
- Část současných technologií by měla být investována na redukci znečištění, snížení plýtvání a zvýšení efektivity (výrobních postupů, ...).

O udržitelném rozvoji mluvíme vždy, když si uvědomujeme spojitost mezi lidskými potřebami a přírodními zdroji. Připuštění této spojitosti vyvrací zastaralou představu o tom, že společenský a ekonomický rozvoj jsou cíle, které se vzájemně vylučují. Udržitelný rozvoj je cestou pro hledání a nacházení řešení, ze kterého mají prospěch lidé, ekonomika i životní prostředí, navíc v dlouhodobém časovém horizontu. Jinak

⁵³ Pekárek, M., Jančářová, I.: České právo životního prostředí. Masaryková univerzita. Brno 2002. s. 38

řečeno je to takový **rozvoj, který sleduje tři cíle současně:**

- Ekonomický rozvoj
- Sociální rozvoj
- Ochranu životního prostředí

Udržitelný rozvoj by měl být morální výzvou pro společnost. Měl by být odpovědí na aktuální a neodkladnou potřebu budoucího rozvoje založeného na novém vztahu mezi lidmi a jejich vztahu k prostředí, ve kterém žijí. Odmítá překonanou představu o tom, že cíle ekonomické a cíle ochrany životního prostředí stojí proti sobě. Životní prostředí nesmí být chráněno za cenu zanechání poloviny lidstva v chudobě. Představuje spíše celistvé myšlení vnímající komplexnost každodenního života. Není cíl sám o sobě, nýbrž nástroj pro nacházení vhodných scénářů rozvoje, zajišťující rovnováhu při volbě priorit a možností. Udržitelný rozvoj vychází ze zdravého rozumu a základních lidských hodnot, které provazuje s moderním, každodenním životem.

Cíle trvale udržitelného rozvoje

Nejnámější definice cílů trvale udržitelného rozvoje pochází přímo ze WCED: **„Trvale udržitelný rozvoj je takovým rozvojem, který naplňuje potřeby přítomných generací, aniž by ohrozil schopnost naplňovat je i generacím budoucím.“** Zpráva WCED dále upřesňuje, že termínem „potřeby“ se myslí základní potřeby vždy těch nejchudších obyvatel planety.

V zásadě mezi takové potřeby lze počítat především dostatečné množství jídla, pitné vody, odpovídající přístřeší, základní úroveň lékařských a vzdělávacích služeb a kvalitní životní prostředí.

Heslem tohoto pojetí trvale udržitelného rozvoje se stal citát Antoina de Saint-Exupéry: **„Nedědíme Zemi po našich předcích, nýbrž si ji vypůjčujeme od našich dětí.“** Zpráva WCED vidí jako jeden ze základních cílů trvalou ochranu genové rozmanitosti rostlinných a živočišných druhů a celých ekosystémů. To vychází z přesvědčení, že biologicky pestré prostředí je odolnější vůči náhlým krizím a po všech stránkách vykazuje vyšší schopnost regenerace.

4.4 AGENDA 21

AGENDA 21 znamená program pro 21. století, ukazující cestu k udržitelnému rozvoji na naší planetě. Je komplexním návodem globálních akcí, které mohou poznamenat nebo ovlivnit přechod na udržitelný rozvoj. Slouží jako koncepční podklad pro vytvoření MÍSTNÍ AGENDY 21.

Agenda 21 je dokumentem OSN, který rozpracovává principy udržitelného rozvoje v globálním měřítku do jednotlivých problémových oblastí. Tento dokument byl přijat v roce 1992 účastníky Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED), která se konala v brazilském Rio de Janeiru a která je nazývaná „Summitem Země“, protože se na ní sešlo 10 tisíc oficiálních delegátů ze 178 zemí světa, z toho 116 hlav států a 15 tisíc aktivistů na paralelním globálním fóru.

Agenda 21 obsahuje celkem 40 kapitol rozdělených do čtyř částí:

- sociální a ekonomické aspekty,
- ochrana zdrojů a hospodaření s nimi,
- posilování úlohy velkých skupin,
- finanční zdroje a mechanismy.

Vychází z toho, že růst populace, spotřeba a technologie jsou primárními hnacími silami změn v životním prostředí. Stanoví, co je třeba učinit, aby se zredukovaly plýtvavé a neefektivní způsoby spotřeby v některých částech světa a zároveň aby se v jiných podpořil rostoucí, ale udržitelný rozvoj.

Navrhuje opatření a programy k dosažení udržitelné rovnováhy mezi spotřebou, populací a životadárnou kapacitou Země. Agenda 21 také popisuje některé technologie a techniky, které je třeba rozvíjet, aby bylo možno uspokojovat lidské potřeby a současně obezřetně hospodařit s přírodními zdroji.

Agenda 21 nabízí možnosti řešení, jak zabránit degradaci půd, ovzduší a vody, jak chránit lesy a různorodost druhů a života. Hovoří o chudobě a nadměrné spotřebě, o zdraví a výchově, o městě a zemědělcích. Oslovuje vlády, podnikatele, odbory, vědce, učitele, ženy, mládež a děti.

V udržitelném rozvoji spatřuje cestu k odstranění chudoby i zastavení devastace životního prostředí. Zabývá se i systémy národního účetnictví a poukazuje na nutnost zahrnutí ceny přírodních zdrojů do bohatství národů a naopak odečtení degradace životního prostředí z tohoto bohatství.

Zahrnuje princip, že znečišťovatel musí nést náklady spojené se znečištěním. Dále je nutno posuzovat vliv projektů na životní prostředí před jejich realizací a zabránit tak případnému vzniku škod na životním prostředí. Agenda 21 obsahuje i povinnost odstranit dotace v případě, že nejsou v souladu s principy udržitelného rozvoje.

Nejpodstatnějším úkolem, který řeší Agenda 21, je odstranění chudoby, která je největší brzdou k řešení globálních problémů životního prostředí. Je proto potřebné zajistit lidem větší přístup ke zdrojům, které potřebují pro udržitelný život. Z tohoto pohledu uznaly svoji klíčovou roli průmyslově vyspělé státy, a to nejen z pohledu nutnosti omezení relativně velkého množství produkovaného znečištění, ale i finanční pomoci státům chudším, které by měly dosáhnout takové kvality rozvoje, jež by méně nepříznivě ovlivňovala životní prostředí. Současně je nutný i transfer informací, znalostí, dovedností atd. Agenda 21 vyzývá ke globálnímu partnerství a přijetí státních strategií udržitelného rozvoje.⁴⁰

4.5 NATURA 2000

Natura 2000 je pojem zavedený **směrnicí EHS č.92/43 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin**, která říká :

„Pod názvem Natura 2000 bude vytvořena souvislá evropská ekologická soustava zvláště chráněných oblastí. Tato soustava složená z lokalit s přírodními stanovišti uvedenými v příloze I a stanovišti druhů uvedenými v příloze II, umožní zachovat, nebo tam, kde je to vhodné, obnovit typy přírodních stanovišť a stanovišť druhů na úroveň stavu příznivého z hlediska ochrany. Natura 2000 zahrne i zvláště chráněné oblasti klasifikované členskými státy podle směrnice č. 79/409/EHS.“

Natura 2000 je myšlena jako sice ucelená, ale nepropojená soustava specifických chráněných území, proto se všude zavádí pojem soustava a ne síť, jak by z přesného překladu mohlo vyplývat.

Směrnice byla přijata v květnu r. 1992, a do r. 2000 se předpokládalo od členských států, že předloží úplné národní seznamy lokalit navrhovaných do soustavy, ale nestalo se tak, neboť z časového hlediska se rok 2000 stal nereálným.

Natura 2000 byla od počátku koncipována jako soustava chráněných území, kde rozhodující je cíl udržení a zlepšení stavu při uvědoměném respektování socioekonomických aspektů při využívání území. Vždy se počítalo s tím, že součástí území budou i lidská sídla a zemědělská krajina, často již tisíce let kultivovaná, kde naopak právě obhospodařování člověkem je zárukou existence určitých typů stanovišť i druhů na ně vázaných.

Natura 2000 by měla v praxi fungovat tak, že na místech výskytu vzácných stanovišť či druhů bude přísná ochrana (včetně ochrany aktivní, tj. Záměrné zásahy k udržování stanovišť), budou koexistovat chráněné jevy a určité lidské aktivity, v sídlech a na kultivovaných plochách bude podpora intenzivních, ale k přírodě šetrných, způsobů hospodaření. V osídlených oblastech bude nutná podpora vlastníků obcí a pozemků, kterou lze získat pouze spoluprací, přesvědčováním a finančním motivováním.

Ilustrace 3: Národní park České Švýcarsko, vlastní tvorba

5. Právní prostředky ochrany životního prostředí v praxi

Je-li životní prostředí veřejným statkem, z něhož má nedílně prospěch každý, tedy lidstvo i každý jeho příslušník (osoba), je právo na příznivé životní prostředí subjektivním právem přinejmenším fyzických osob. Je-li životní prostředí ohrožováno nebo poškozováno, je každá potenciální fyzická osoba dotčena na svých právech v tom smyslu, aby bylo životní prostředí příznivé.⁵⁴

5.1 Správní právo

K ochraně práv v oblasti práva životního prostředí lze využít řady právních nástrojů. Nejznámějšími a nejužívanějšími jsou **prostředky práva správního**:

- účast ve správních řízeních,
- odvolání,
- správní žaloba, atd.

Podle správního řádu (§ 42) je správní orgán povinen přijímat podněty, aby bylo zahájeno řízení z moci úřední. Každý se tedy může obrátit na příslušný správní orgán, pokud si myslí, že právnická nebo fyzická osoba porušila svoje povinnosti (např. Povinnosti uložené zákonem o ochraně ovzduší – dodržovat přípustnou míru obtěžování zápachem). Ochrana přírody a krajiny je veřejným zájmem. Správní úřady nemohou připomínky, obzvláště podložené důkazy, pominout a odmítnout s tím, že ten, kdo je uplatnil, není účastník řízení. Osoba, která vznáší připomínky ve správním řízení totiž může, svým způsobem, plnit povinnost danou § 17 odst. 1 zákona č. 17/1992 Sb., uloženou každému, a to „*předcházet znečišťování nebo poškozování životního prostředí a minimalizovat nepříznivé důsledky své činnosti na životní prostředí.*“

Pokud správní úřad shledá, že tomu právnická nebo fyzická osoba porušila svoje povinnosti, měl by zahájit řízení a v tomto zjistit, zda u provozovatele zdroje došlo nebo nedošlo k porušení povinností, které překročení přípustné míry obtěžování zápachem způsobilo a následné uložení opatření k nápravě nebo pokuty.

⁵⁴ ČERNÝ, Pavel. DOHNAL, Vítězslav. Přístup k soudům při ochraně životního prostředí str. 127

Od počátku 90. let 20. století lze v určitých věcech, týkajících se zejména ochrany životního prostředí ovlivňovat průběh správního řízení a jeho výsledek. Vedle účastníků řízení (o jejichž subjektivní práva nebo povinnosti se jedná) a vedle správních orgánů (které mají chránit zájmy veřejné) mají možnost ovlivňování průběhu správního řízení i občanská sdružení. Hlavním posláním těchto občanských sdružení je ochrana přírody a krajiny. Takové občanské sdružení má možnost stát se účastníkem řízení, v němž nereprezentuje svá subjektivní hmotná práva, nýbrž vystupuje jako zástupce veřejnosti vůči správnímu orgánu i vůči ostatním účastníkům řízení, pokud jejich soukromé zájmy mohou zájmy veřejné ohrožovat. Občanská sdružení i občané, kteří nejsou členy občanského sdružení mohou před orgány veřejné správy vznášet své připomínky a námítky, týkající se ochrany přírody a krajiny. Právo občanských sdružení mít účast na rozhodování úřadů, je garantováno Úmluvou o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí.

Funkce účasti občanských sdružení ve správních řízeních jsou zejména:

3. přímá účast veřejnosti na ochraně přírody a krajiny
4. podíl veřejnosti na rozhodování na zásazích do přírody a krajiny
5. přímá kontrola výkonu veřejné správy
6. přímá kontrola zákonného průběhu správního řízení

Občanská sdružení mohou požadovat u příslušných orgánů státní správy, aby byly předem informovány o všech zamýšlených zásazích a zahajovaných správních řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny.

Prostřednictvím svých orgánů se do ochrany přírody a krajiny mohou zapojit i obce. Vyjadřují se zejména k vyhlášení a rušení zvláště chráněných území, památných stromů a jejich ochranných pásem. Orgány státní ochrany přírody jsou povinny spolupracovat s obcemi, předkládat jim požadované podklady a informace, poskytovat potřebná vysvětlení k zásahům do přírody i způsobům její ochrany, zejména pokud tyto zásahy mohou nepříznivě ovlivnit prostředí v obci.

5.2 Nápravná opatření

Zákon č. 114/1992 Sb v § 86 upravuje institut odstranění následků neoprávněných zásahů. Kdo se dopustí protiprávního jednání – kdo poškodí, zničí nebo nedovoleně změní část přírody a krajiny, je povinen ji navrátit je do původního stavu. V praxi je to však problematické, někdy nelze přírodu nebo krajinu uvést do původního stavu. Proto je praktičtější provedení náhradních plnění – orgán ochrany přírody může uložit povinnému, aby provedl náhradní opatření k nápravě.

5.3 Odpovědnost za přestupky

Přestupky jsou založeny na principu subjektivní odpovědnosti. Týká se porušení povinností na úseku ochrany přírody a krajiny fyzickými osobami. Zákon vymezuje jednotlivé skutkové podstaty a diferencuje výši pokuty podle závažnosti porušení právní povinnosti. Pokutu uděluje orgán ochrany přírody.

5.4 Odpovědnost za jiné správní delikty

Týká se všech právnických osob a fyzických osob při výkonu podnikatelské činnosti, pokud u nich dojde k protiprávnímu jednání na úseku ochrany přírody a krajiny. Jedná se o odpovědnost objektivní. Při stanovení výše pokuty se přihlíží k závažnosti protiprávního jednání a k rozsahu hrozící nebo způsobené újmy ochraně přírody a krajiny.

5.5 Trestněprávní ochrana

Zákon č. 140/1961 Sb. upravuje trestné činy proti životnímu prostředí. Zakotvuje také do českého právního řádu samostatné skutkové podstaty trestných činů - § 181a a 181b (ohrožení a poškození životního prostředí), § 181c (poškození lesa těžbou), § 181 e (nakládání s nebezpečnými odpady), § 181f - § 181h (neoprávněné nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami).

Tímto zákonem Česká republika reagovala na problémy spojené s nedostatečnou právní úpravou , ale splnila tím i některé mezinárodní závazky, zejména pokud se týká

Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (CITES). Šlo také o harmonizaci legislativy ČR a ES. Trestní právo je důležitým nástrojem pro ochranu životního prostředí, avšak v České republice je (na rozdíl např. od Německa či Rakouska) používáno nedostatečně (v rámci ochrany životního prostředí).

6. Prosazování ochrany životního prostředí

Podle Zákona o posuzování vlivů na životní prostředí nové stavby a realizace technologií, které mají trvalé důsledky pro životní prostředí, podléhají ekologickému auditu. Investor je povinen zadat příslušnou studii a zajistit její projednávání veřejností.

Občané mají právo se za účelem účinnější obrany svých práv pokojně shromažďovat, podávat stížnosti, petice, podněty, požadovat po veřejné správě informace o životním prostředí atd.

Pokud jsou nespokojeni s vývojem událostí, mohou prostřednictvím občanských sdružení zasáhnout do schvalovacího legislativního procesu.

K prosazování ochrany životního prostředí se v praxi používají především žaloby ve veřejném zájmu.

6.1 Politika a nástroje ochrany životního prostředí

- Environmentální poradenství
- Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta
- Vzdělávání k udržitelnému rozvoji
- Ekonomika ŽP
- Financování životního prostředí
- Spolupráce s nestátními neziskovými organizacemi
- Politika a strategie
- Výzkum a vývoj
- EIA / SEA
- IPPC
- Dobrovolné nástroje
- Udržitelný rozvoj
- Místní Agenda 21

6.1.1 Environmentální poradenství

Ekologické poradny se zabývají významnou součástí environmentální osvěty – preventivní ochranou životního prostředí při rozhodování jednotlivých občanů, orgánů státní správy a samosprávy i podnikatelské sféry.

6.1.2 Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

- Národní síť center a středisek environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice
- Mezinárodní programy
- Publikace, studie, portály EVVO
- Strategické a koncepční dokumenty

6.1.3 Vzdělávání k udržitelnému rozvoji

● Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky (2008-2015)

Strategický dokument pro oblast vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR) přijatý usnesením vlády č. 851 ze dne 9.7.2008. Účelem Strategie je stanovení priorit a strategických opatření v oblasti VUR pro období 2008 až 2015. Strategie bude realizována prostřednictvím Akčních plánů, které stanoví konkrétní aktivity v jednotlivých strategických oblastech a odpovědnosti za jejich plnění.

● Strategie UNECE pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji

Informace o činnosti Evropské hospodářské komise OSN (UNECE) v oblasti vzdělávání k udržitelnému rozvoji.

ČR se po celou dobu přípravy návrhu Strategie na této práci aktivně podílela v účinné spolupráci ministerstev životního prostředí a školství, mládeže a tělovýchovy. Při implementaci Strategie není třeba očekávat v ČR žádné významnější problémy, její uplatnění však bude mít příznivý dopad nejen na obecnou vzdělanostní úroveň obyvatel ČR, tak na pochopení a aktivní integraci principů udržitelného rozvoje ve všech třech pilířích udržitelného rozvoje – ekonomickém, sociálním i environmentálním.

6.1.4 Ekonomika životního prostředí

Ekologická daňová reforma

Ekologická daňová reforma představuje přesun ze zdanění lidské práce směrem ke zdanění výrobků a služeb, jejichž výroba nebo spotřeba má negativní vliv na životní prostředí. Hlavním cílem ekologické daňové reformy je stimulovat ekonomické subjekty k takovému chování, které povede ke snížení poškození životního prostředí a jeho dopadů na zdraví obyvatelstva. Ekologická daňová reforma bude probíhat postupně ve třech etapách, až do roku 2017, s cílem poskytnout dotčeným subjektům dostatečný čas na přizpůsobení.

6.1.5 Financování životního prostředí

- Mezinárodní finanční spolupráce - IFC, EBRD, Finanční mechanismy EHP a Norska
- Náprava ekologických škod po Sovětské armádě (program MŽP)

Poznámka: Rozhodující zakázky jsou již vyhodnoceny a probíhá jejich realizace.

- Národní programy Státního fondu životního prostředí ČR
- Podpory nestátním neziskovým organizacím (MŽP)
- Program péče o krajinu (MŽP)
- Program péče o urbanizované prostředí (MŽP)
- Příspěvek zoologickým zahradám (program MŽP)
- Státní program na podporu úspor energie a využití obnovitelných zdrojů energie – Státní fond životního prostředí ČR
- Radonový program ČR (Státní úřad pro jadernou bezpečnost)

Poznámka: program byl schválen na období do roku 2009

V září 2008 byly schváleny Přílohy III Směrnice MŽP o poskytování finančních prostředků ze SFŽP ČR, ve kterých jsou stanovena pravidla pro poskytování dotací na environmentální vzdělávání, osvětu a poradenství.

6.1.6 Spolupráce s nestátními neziskovými organizacemi

Ministerstvo životního prostředí finančně podporuje projekty nestátních neziskových organizací (NNO) zaměřené na životní prostředí. Každoročně vyhlašuje výběrové řízení na poskytování dotací ze státního rozpočtu pro projekty NNO. Vyhlášení vychází ze zákonů ČR a z příslušných usnesení vlády ČR. Přihlásit se mohou občanská sdružení a obecně prospěšné společnosti s takovými projekty, které přispívají k naplňování cílů Státní politiky životního prostředí. **Oblasti podpory**, které se pro každý rok ještě podrobněji upřesňují, jsou přibližně tyto:

- Ochrana přírody a krajiny
- Zapojování veřejnosti do rozhodování v oblasti životního prostředí
- Udržitelný rozvoj na regionální úrovni a Místní agendy 21
- Poskytování environmentálních informací
- Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

6.1.7 Politika a strategie

Vlastním smyslem plnění SPŽP je zlepšení stavu životního prostředí České republiky, omezení negativních vlivů antropogenní činnosti na lidské zdraví a přírodu, zastavení negativních trendů a posílení pozitivních trendů (opatření a nástroje politiky jsou pouze prostředkem, jak toho dosáhnout). Vodítkem pro hodnocení proto mohou být indikátory, které jsou v SPŽP definovány a z jejichž numerických hodnot lze usuzovat o základních negativních či pozitivních trendech a zároveň posoudit postavení České republiky v mezinárodním kontextu. Jedná se zejména o nejvýznamnější „environmentální“ indikátory a dále o vybrané ekonomické indikátory.

6.1.8 Výzkum a vývoj

Pro podporu výzkumu a vývoje nabyt účinnosti zákon č. 130/2002Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů. Výzkum a vývoj jsou výrazné disciplíny, které svými výstupy ovlivňují snižování negativních vlivů lidských aktivit na životní prostředí, nápravu a odstraňování vzniklých škod i monitorování změn kvality životního prostředí. Nové technologie znamenají

vysoký potenciál pro ochranu a zlepšování životního prostředí a udržitelný rozvoj.

6.1.9 EIA / SEA

Posuzování vlivů na životní prostředí se v současné době provádí procesem EIA (posuzování záměrů) a procesem SEA (posuzování koncepcí). Posuzování je upraveno zákonem č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), v platném znění.

V rámci procesu EIA jsou posuzovány stavby, činnosti a technologie uvedené v příloze č. 1 zákona.

V rámci procesu SEA jsou posuzovány koncepce uvedené v § 3 písm. b) a § 10a odst. 1) zákona.

6.1.10 IPPC

Integrovaný přístup k ochraně životního prostředí je zakotven v **legislativě EU směrnici 2008/1/ES (dříve 96/61/ES) o IPPC a do českého právního řádu je transponován zákonem č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci, ve znění zákona č. 521/2002 Sb., zákona č. 437/2004 Sb., zákona č. 695/2004 Sb., zákona č. 444/2005 Sb. A zákona č. 222/2006 Sb. Poslední novelou je zákon č. 25/2008 Sb., o integrovaném registru znečišťování životního prostředí**, kterým se však pouze vydělila problematika registrů znečišťování.

Hlavním cílem integrované prevence je ochrana životního prostředí jako celku před průmyslovým a zemědělským znečištěním regulací provozu vybraných zařízení uvedených v příloze č.1 zákona. Vydáním integrovaného povolení dochází k náhradě správních aktů podle příslušných právních předpisů.

6.1.11 Dobrovolné nástroje

- Environmentální značení
- EMAS
- Čistší produkce
- Green public procurement

6.2 Ombudsman

Ombudsman je mimosoudní kontrolní úřad, který je státem pověřen k řešení stížnosti jednotlivců na jednání veřejné správy. Veřejný ochránce práv působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, i před jejich nečinností, a tím přispívá k **ochraně základních práv a svobod**.

Tento úřad sídlí v Brně a byl zřízen na základě zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv.

Ochránce má možnost provádět nezávislá šetření v daných věcech a provádí nápravu chyb veřejné správy pomocí neformálních návrhů či doporučení a veřejného tlaku na dané instituce. Krajním prostředkem je možnost návrhu zahájení soudního jednání.

Nemá právo rušit či měnit rozhodnutí úřadů a vstupovat do soudních sporů. Také nemůže být považován za odvolací instanci a nemůže ovlivnit výkon soudní moc.

Ombudsman by měl fungovat jako prostředník ve vztahu mezi občanem a státní mocí. K úspěšnému fungování je však nezbytné, aby si státní správa byla vědoma své omylnosti a brala v potaz jeho doporučení a připomínky.

6.3 Ústavní soud

Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti, jehož postavení a kompetence jsou zakotveny přímo v Ústavě České republiky. Ústavní soud je specializovaný autonomní státní orgán, který není součástí soustavy obecných soudů.

Jeho úkolem je zejména chránit práva vyplývající z Ústavy, Listiny základních práv a svobod a dalších ústavních zákonů České republiky. Přísluší mu i další kompetence (např. rozhodování v některých věcech týkajících se volebního práva, posuzování souladu mezinárodních smluv s Ústavou v průběhu jejich ratifikace). Sídlem Ústavního soudu České republiky je Brno.

Rozhodnutí Ústavního soudu v rámci jeho věcné působnosti jsou konečná a nelze se proti nim odvolat.

7. Srovnání právních prostředků prosazování ochrany ŽP v ČR a zahraničí

7.1 Srovnání základů právní úpravy práva životního prostředí ve Slovinsku a v České republice

Cílem této kapitoly je snaha poukázat na základní instituty právní úpravy práva životního prostředí ve Slovinsku a jejich porovnání s právní úpravou v České Republice tam, kde se regulace výrazněji liší.

Samostatné Slovinsko vzniklo roku 1991 jako nástupnický stát bývalé Jugoslávie a ihned po osamostatnění nastolilo cestu moderního ekonomického státu po vzoru států západní Evropy s cílem začlenit se co nejdříve do struktur Evropských společenství.

Slovinsko vstoupilo do EU současně s dalšími státy (včetně České Republiky) v roce 2004. Ještě před začleněním se do EU začalo slovinské hospodářství (zejména díky průmyslu, cestovnímu ruchu a příznivé poloze) strmě stoupat a nástupnické státy z bývalé Jugoslávie jej dodnes co se týče ekonomiky nedostihly. Na druhé straně (i přes vysoký hospodářský růst) si Slovinci dokázali udržet na velmi vysoké úrovni zdravé životní prostředí.

Ochrana životního prostředí ve Slovinsku je světově vyhlášená a drtivá většina právních norem je subjekty práva skutečně dodržována. Tomu také odpovídá čistota vody, vzduchu a půdy po celém území Slovinska, včetně hlavního města Ljubljane. Slovinští občané jsou na své životní prostředí náležitě hrdí a dělají maximum proto, aby bylo udrženo minimálně ve stávajícím stavu, což je vidět na každém kroku. Důvody mohou být jednak čistě praktické (ochrana životního prostředí kvůli cestovnímu ruchu, který je výraznou součástí příjmů Slovinska) nebo idealistické (tradiční kladný vztah Slovinců k čistotě životního prostředí).

Je zřejmé, že Slovinsko se řadí k nejčistším zemím na světě. Nejde ani tak o právní úpravu, která je v mnohém obdobná té české, ale o skutečné dodržování práva při jeho realizaci, jeho kontrolu státními orgány a právní povědomí občanů o právu životního prostředí. Základy právní úpravy práva životního prostředí ve Slovinsku vycházejí ze širšího rámce slovinské státní politiky práva životního prostředí, které je v dnešní době velmi silně – podobně jako česká úprava – ovlivněna směrnicemi a nařízeními Evropských společenství.

Původcem pramenů, ve kterých jsou obsaženy normy práva životního prostředí, jsou ve Slovinsku Národní Parlament, slovinská vláda a Ministerstvo životního prostředí Slovinska. Na rozdíl od české právní úpravy je ve Slovinsku zvykem zpracovávat mnohem více obecných programových dokumentů na úrovni vlády a ji podřízených organizací zabývajících se problematikou životního prostředí.

Národní politika ochrany životního prostředí je zachycena zejména v těchto dokumentech:

1) obecných základních dokumentech

- Slovinská strategie vývoje životního prostředí,
- Národní program ochrany životního prostředí aj.

2) konkrétních dokumentech – zákon o ochraně životního prostředí, RS, No 41/2004 (dále jen EPA)

3) operativních programech – programy Ministerstva ŽP a na základě čl. 39 tzv. Guidy vlády

4) lokálních operativních programech – na základě článků 35 an. EPA mají místní (městské, obecní) orgány právo přijímat zvláštní programy ochrany a rozvoje životního prostředí, které samozřejmě musí být v souladu s úpravou vyšší právní síly.

Z dalších **státních či polostátních organizací** zabývajících se ochranou ŽP ve Slovinsku a které více či méně podléhají pravomoci ministerstva je možno demonstrativně uvést:

- Agenturu životního prostředí – složená z odborníků na životní prostředí z různých oblastí (nejen právníci, ale i ekologové, průmyslníci, ochránci přírody etc.)

- Slovinský úřad nukleární bezpečnosti – má za úkol kontrolovat a mírnit nepříznivé následky ionizujícího záření a jaderné energie
- Inspektorát pro plánování životního prostředí a územní plánování

Slovinská právní úprava se oproti české právní úpravě vyznačuje mnohem větší decentralizací a dekoncentrací veřejné moci v právu životního prostředí. Místní úřady mají významné právo tvorné pravomoci zejména v oblastech nakládání s odpady, ochranou vody, ochranou proti hluku aj.

Nejdůležitějším pramenem právní úpravy práva životního prostředí ve Slovinsku je **zákon o ochraně životního prostředí (zákon o varstvu okolja, Uradni list RS, 39/06 – dále jen EPA3)**, který je v postavení lex generalis ke speciálním zákonům v oblasti ochrany životního prostředí (např. K zákonu o vodách).

Na rozdíl od české právní úpravy nemá slovinské právo speciální zákon na přístup k některým informacím týkajícím se ochrany životního prostředí a vše se odehrává v rámci obecného zákona, jímž je zajištěn přístup veřejnosti k informacím ve veřejné správě obecně. V české úpravě je obecným předpisem zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím a speciální úprava pro oblast práva životního prostředí je provedena v ČR zákonem č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí.⁵⁵

Ve Slovinsku existuje mnohem větší povědomí o ochraně životního prostředí než v České republice. Slovinci řadí ochranu životního prostředí ke svým prioritám a považují ji za jednu ze základních povinností státu. Při předvolebních kampaních hraje oblast životního prostředí mnohem větší roli než u nás. Ve Slovinsku v přepočtu na obyvatele existuje mnohem více dobrovolnických sdružení a společenstev zabývajících se ochranou životního prostředí než v České republice.

I když by se z výše uvedeného mohlo zdát, že je úprava a praxe v oblasti životního prostředí ve Slovinsku a u nás odlišná, jednotícím prvkem je v poslední době samozřejmě Evropská unie, která formou směrnic právní úpravu obou států harmonizuje a pomocí evropských nařízení dále unifikuje.⁵⁵

⁵⁵ Vlasák, Michal. Srovnání základů právní úpravy práva životního prostředí ve Slovinsku a v České republice, dostupné na <http://spravni.juristic.cz> (citováno dne 9.11.2008)

7.2 EIA – Environmental Impact Assessment

Jedná se o **institut posuzování vlivů na životní prostředí**. Vztahuje se k ochraně životního prostředí jako celku. Posuzování vlivů na životní prostředí u vybraných projektů (záměrů) vzniklo v průběhu 60. let 20. století v USA a Kanadě. Cílem bylo omezit budoucí negativní environmentální vlivy uvažovaných projektů, prostřednictvím jejich popisu, analýzy a vyhodnocení. Výsledkem procesu by mělo být shromáždění dostatečného množství informací, které zajistí, aby byly negativní vlivy na životní prostředí vyloučeny nebo eliminovány prostřednictvím závazných podmínek v povolujícím rozhodnutí.

V průběhu 70. let tento institut postupně přejímají do své vnitrostátní legislativy některé západoevropské země – členské státy tehdejšího Evropského hospodářského společenství. Počátkem 90. let 20. století tento institut přebírají země střední a východní Evropy.

Institut EIA má dva hlavní významy:

1) již při vlastní tvorbě a přípravě plánů a programů se hodnotí jejich dopad na životní prostředí, cílem je minimalizovat závažnější negativní vlivy na životní prostředí.

2) Veřejnost se může vyjádřit k projektu, plánu, programu apod. (např. každý občan města má právo vyjádřit se např. k vlivům nově vybudovaného obchvatu na životní prostředí).⁴⁰

Průmyslově vyspělé země	Rozvojové země
Identifikace nepříznivých vlivů na kvalitu prostředí	Praktické prostředky pro zmírnění nepříznivých vlivů na prostředí
Ochrana zdrojů, snížení energetické a materiálové spotřeby na osobu	Zvýšení energetické a materiálové spotřeby na osobu
Rozšíření koncepcí a možných variantách rozvoje přírodních systémů	Zvýšení produktivity obhospodařovaných ekosystémů, hledání nových příležitostí pro intenzifikaci a udržení exploatace obnovitelných zdrojů
Pozdržení rozvoje do doby, než jsou získány dostupné znalosti o důsledcích	Okamžitý užitek i v případě neznámých důsledků

Tabulka 1: Preference hlediska, uplatňovaná v rámci procesu EIA, v ekonomicky rozvinutých a rozvojových zemích

Zdroj: MŽP

7.3 Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí – první mnohostranná mezinárodní smlouva v oblasti posuzování vlivů na životní prostředí

Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context, Espoo,

Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států byla sjednána 25. 2. 1991 v Espoo.

Cílem Úmluvy je přijetí všech vhodných a účinných opatření k prevenci, snížení a omezení vážných negativních vlivů činností přesahujících hranice států (především v sektoru průmyslu, energetiky, dopravy) **na stav životního prostředí** a v konečném důsledku tak i **na zdraví obyvatelstva**. Úmluva zakládá povinnost smluvních stran vyhodnotit dopad těchto činností v co nejranějším stádiu jejich přípravy, a to především formou vzájemných oznámení a konzultací navrhovaných činností. ⁴⁰

7.4 Úmluva o přístupu k informacím – Aarhuská úmluva

Aarhuská úmluva je mezinárodním dokumentem, který uznává právo na zdravé životní prostředí. Ustanovení této úmluvy jsou v podmínkách české legislativy konkretizována zákonem č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí. Aby Aarhuská úmluva přispěla k ochraně práva na zdravé životní prostředí, přiznává občanům následující práva týkající se životního prostředí:

- **Právo vědět** - jde o poskytování informací na žádost (pasivní právo na informace)
- **Právo účastnit se** - jde o zajištění účasti veřejnosti na rozhodování o určitých činnostech, zejména v rámci povolovacích řízení u vybraných staveb a činností
- **Právo na přístup k právní ochraně** v záležitostech životního prostředí.

Chtít informace o životním prostředí bez udání důvodu může kdokoli, jakýkoli člověk. Nemusí být ani občanem dané země nebo v ní mít trvalý pobyt. Lidé mohou o informace žádat na jakémkoli úřadě či institutu, který disponuje environmentálními informacemi. Každá vládní agentura musí na takový zájem veřejnosti odpovědět do jednoho měsíce, jenom u složitějších dotazů se lhůta prodlužuje na měsíce dva. Informace z veřejně přístupných seznamů, registrů a souborů by měly být zdarma; v určitých případech mohou instituce žádat mírný poplatek.

Druhý pilíř Aarhuské úmluvy určuje, kdo může klást otázky a nabízet své názory, informace, analýzy, komentáře, návrhy a argumenty těm, kteří rozhodují o záležitostech s výrazným dopadem na životní prostředí. Může tak činit každý, kdo může být ovlivněn určitým rozhodnutím nebo kdo má v jeho rámci „dostatečný“ zájem – tedy tzv. „dotčená veřejnost“, jednotliví občané a také nestátní neziskové organizace, které podporují ochranu přírody.⁴⁰

Dotčená veřejnost by měla být informována v raných stádiích rozhodovacího procesu o navrhované činnosti a jejím možném dopadu na životní prostředí

7.5 Dobrovolné dohody v politice životního prostředí

V souladu s principem trvale udržovaného rozvoje jsou stále sílící tendence prosazovat „strategii proaktivních přístupů“. Ve sféře politiky životního prostředí jsou jedním z projevů této strategie dobrovolné přístupy. V posledním desetiletí došlo k významnému rozšíření dobrovolných přístupů v politice životního prostředí v celé řadě zemí. Dobrovolné dohody přesahují rámec platné legislativy v životním prostředí, případně nahrazují neexistující právní normy. Využívají se k řešení tradičních i nových problémů životního prostředí.

Počet uzavřených dobrovolných environmentálních dohod je v současnosti nejvyšší

v Japonsku, kde je jich uváděno více než 30 000, a to převážně na místní úrovni. V zemích Evropské unie je jich uváděno více než 300. Ve Spojených státech amerických je zaznamenáno 42 přijatých dobrovolných iniciativ řízených vládou na federální úrovni. V USA často jednotlivé dobrovolné iniciativy zahrnují více konkrétních dohod s mnoha firmami.

Dobrovolné přístupy vyžadují od podnikatelských průmyslových subjektů spíše jejich pozitivní aktivity, než pouze pasivní reakce na nástroje využívané veřejnými autoritami. Operativnější a pružnější přístup je zpravidla vyžadován i od příslušných autorit a dalších subjektů. Prostor pro uplatnění dobrovolných přístupů vzniká zpravidla tam, kde nastávají obtíže s uplatňováním ostatních nástrojů politiky životního prostředí a dále tam, kde jsou samy o sobě především z ekonomického hlediska, atraktivní pro podnikovou sféru.⁴⁰

7.5.1 Dobrovolné dohody v politice životního prostředí v České republice

Naplnění dobrovolných dohod v praxi vyplývá z Evropské dohody mezi ČR a EU a jejími členskými zeměmi, podmiňující vstup České republiky do EU.

V ČR v současné době platí několik dobrovolných dohod mezi výrobcí a Ministerstvem životního prostředí:

1. Dohoda o postupném snižování dopadu pracích prostředků na životní prostředí, podepsaná dne 22. března 1995 mezi MŽP a Českým sdružením výrobců mýdla, čisticích a pracích prostředků

Hlavním přínosem této Dohody pro ochranu životního prostředí a zejména pro ochranu vod je skutečnost, že od roku 2005 Sdružení bude na český trh uvádět pouze bezfosfátové prací prostředky.

Významný je také závazek Sdružení, že bezfosfátové prací prostředky poprvé uváděné na trh budou výrazným způsobem označeny na obalech a že v nabídce pro spotřebitelský trh ČR budou trvale zastoupeny i kompaktní prací prostředky.

Dosavadní výsledky každoročního hodnocení plnění dobrovolné dohody ukazují, že během její platnosti poklesla spotřeba fosfátů v pracích prostředcích z 11 600 t v roce

1994 na 6295 t v roce 1999 (tj. O 45 %) a podíl bezfosfátových pracích prostředků se ve stejném období zvýšil na 36 %.

2. Dohoda Ministerstva životního prostředí se Svazem podnikatelů ve stavebnictví a sdružením Stavíme ekologicky, podepsaná v dubnu 2002, je zaměřená na spolupráci v otázkách prohloubení integrace zásad Státní politiky životního prostředí do oborů stavebnictví se záměrem přispět k transpozici a implementaci environmentální legislativy EU v oblasti stavebnictví, postavené zejména na:

- zlepšení přijaté legislativy, všestranné podpoře všem aktivitám, směřujícím ke změně ekologického chování za využití legislativních, dobrovolných, ekonomických a informačních nástrojů;
- prosazování environmentálních hledisek i při územním plánování a rozhodování v souladu s platným Stavebním zákonem s cílem racionálního rozvoje investiční výstavby v souladu s postupy v členských zemích EU.

7.5.2 Historie environmentálních dohod

Environmentální dohody mezi průmyslem a orgány státní správy se v zemích OECD poprvé objevily již v průběhu šedesátých a na začátku sedmdesátých let.

První dobrovolná dohoda v Japonsku byla podepsána mezi městem Yokohama a společností Electric Source Development Corporation v roce 1964 (Imura 1998). Tato společnost plánovala vybudovat novou uhelnou elektrárnu. Narazila však na velký odpor obyvatel v místě její zamýšlené lokalizace. V té době byly v Japonsku velmi nízké celostátní emisní standardy a přitom vysoký stupeň znečištění ovzduší, především v některých aglomeracích. Místní orgány státní správy přitom neměly žádné pravomoci pro omezení emisí z veřejných zdrojů. Starosta Yokohamy přišel s novou – v té době inovační – iniciativou: zorganizoval komisi nezávislých expertů, která zhodnotila environmentální dopady nové elektrárny a zpracovala podrobný seznam opatření na kontrolu a snížení emisí. Opatření byla předložena k široké veřejné diskusi. Společnost uzavřela s kompetentním orgánem města smlouvu, kde se zavázala daná opatření plnit. Vzhledem k úspěchu této iniciativy a absenci jiných legálních alternativ na snížení znečištění na národní úrovni, byly vyjednané dohody brzy aplikovány i dalšími

japonskými orgány státní správy.⁵⁶

Ve Francii byla podepsána první dobrovolná dohoda v cementárenském průmyslu, a to v lednu 1971. Bylo to jen sedm měsíců po vytvoření ministerstva životního prostředí. Toto průmyslové odvětví se zavázalo dosáhnout přísnějších standardů znečištění ovzduší než předepisoval zákon z roku 1961. Dosažení konečného cíle bylo rozloženo do několika kroků, které poskytovaly jednotlivým provozům větší prostor pro investiční aktivity. Tyto aktivity byly ministerstvem dotovány do 10 % firemních nákladů na investice.⁵⁷

Dobrovolné přístupy se ve větší míře začaly rozvíjet v zemích Evropské unie a v dalších zemích OECD od začátku devadesátých let a jsou podporovány Evropskou komisí.

Ilustrace 4: Národní park České Švýcarsko, vlastní tvorba

⁵⁶ Dobrovolné dohody v politice životního prostředí. Petr Šauer, Richard Andrews, Eva Cudlínová, Antonín Dvořák, Petr Fiala, Petra Holcová, Jaromír Kovář, Aleš Lisa, Marie Livingston, Eva Tošovská. Ministerstvo životního prostředí. 2000

⁵⁷ Dobrovolné dohody v politice životního prostředí. Petr Šauer, Richard Andrews, Eva Cudlínová, Antonín Dvořák, Petr Fiala, Petra Holcová, Jaromír Kovář, Aleš Lisa, Marie Livingston, Eva Tošovská. Ministerstvo životního prostředí. 2000

8. Konkrétní příklad z praxe v uplatňování právních mechanismů na úseku ochrany ŽP (vybrané problémy a jejich řešení)

8.1 Globální problémy

Při lidské činnosti jsou do ovzduší uvolňovány různé látky, některé z nich jsou škodlivé. Škodliviny mohou být uvolňovány do ovzduší buď přímo (primární škodliviny), nebo nepřímo (vzniklé chemickými reakcemi ve znečištěném ovzduší – sekundární škodliviny).

Primární škodliviny:

- oxid uhelnatý
- uhlovodíky
- pevné částice
- oxid siřičitý
- oxidy dusíku

Mezi **sekundární škodliviny** můžeme zařadit například ozon.

Emise vypovídají o množství a druhu škodlivin uvolňovaných do ovzduší v určitém místě či území. Imise představují celkové znečištění ovzduší určitého místa či území, kde se mohou hromadit škodliviny z většího počtu emisních zdrojů.⁵⁸

Při spalování fosilních paliv (např. Hnědého uhlí), se uvolňuje síra, která je v něm obsažená. Uvolněná síra uniká se spalinami do ovzduší, kde dochází k řadě chemických reakcí, na jejichž konci je slabá kyselina sírová. Kyselina sírová způsobuje snížení pH a tím zvýšenou kyselost srážek. Protože tento proces trvá několik dní, vzdušným prouděním se dostávají kyselé srážky i mimo oblast svého původu a kyselými srážkami pak trpí i oblasti s čistým prostředím.

⁵⁸ Červinka, Pavel. Ekologie a životní prostředí. Geografická společnost

Dalším problémem je automobilová doprava a spalování plynu při vytápění, které jsou zdrojem uvolňování oxidu dusíku. Při chemických reakcích v ovzduší vzniká slabá kyselina dusičná, která je dalším zdrojem kyselých srážek.

Kyselé srážky poškozují listy u vegetace, narušuje se fotosyntéza a postupně dochází k jejich žloutnutí či reznutí u jehličnanů. Kyselé srážky mají negativní vliv i na půdu, kde klesá pH a vzrůstá v ní kyselost. Dochází k uvolňování toxických těžkých kovů, které negativní účinek prostředí na organismy násobí. Kyselé srážky jsou velmi agresivní, poškozují i stavby a korodují různé materiály.

Velkým celosvětovým problémem je globální oteplování. S lidskou činností roste obsah skleníkových plynů v atmosféře a dochází tak k zesílení skleníkového efektu. Mnoho vědců se domnívá, že skleníkovým efektem se mění průměrná teplota a postupně dochází ke klimatické změně. Změna klimatu by nepřinesla jen vyšší teploty, ale i silnější a častější přírodní katastrofy (povodně, sucha, bouře, vichřice, tropické cyklony), tání ledovců, stoupání mořské hladiny a mnoho dalších problémů (záplavy, snížení produktivity zemědělství, zhoršení kvality pitné vody, vlny veder, vlny nemocí, pokles rybolovu a příjmů z turistiky). Na některých místech by se rozšířily pouště, jinde by přibyly tropické cyklóny a povodně.

Jiní vědci však připisují zvyšování teploty atmosféry dlouhodobějšímu výkyvu klimatu. Příčiny těchto výkyvů klimatu spatřují například v pohybech Země, změně sklonu zemské osy apod.

V každém případě, za posledních 200 let vzrostla průměrná teplota o 0,6 °C. V tomto období stoupaly i emise skleníkových plynů, zejména oxidu uhličitého. Příčinou zvýšených emisí oxidu uhličitého je hlavně spalování fosilních paliv. Významně roste i produkce metanu, oxidu dusného, chlorovaných a fluorovaných uhlovodíků. Většina států se snaží řešit snižování emisí skleníkových plynů mezinárodní úmluvou – Kjótským protokolem.

11. prosince 1997 byl přijat Kjótský protokol, který určuje všem smluvním státům, o kolik by měly do období let 2008 – 2012 snížit své emise oxidu uhličitého, metanu, oxidu dusného, fluorovaných uhlovodíků a hexafluoridu síry. Snižováním množství skleníkových plynů se snaží tato dohoda přispět k řešení globálních změn klimatu. Souhrnné snížení světových emisí by mělo po splnění Kjótského protokolu činit 5,2 %.

Zadané procentuální omezení pro jednotlivé státy se však liší. Česká republika splňovala příslušný limit již v době svého přistoupení k této úmluvě. Státy, které mají zápornou hodnotu omezení, splní Kjótský protokol i pokud své emise ještě zvýší. Aby celý protokol vstoupil v platnost, musí ho ratifikovat alespoň 55 zemí, jejichž emise představovaly 55 % objemu emisí průmyslových zemí v roce 1990. V současnosti USA, Kanada a Austrálie odmítají splnit své závazky, protože se obávají negativního dopadu na růst jejich ekonomik. S ratifikací dlouho váhalo Rusko, které však nakonec svůj podpis potvrdilo a Kjótský protokol vstoupil v platnost.⁴⁸

Freony a oxidy dusíku narušují ozonovou vrstvu. Ozon intenzivně pohlcuje ultrafialové záření a tím chrání život na Zemi. Dnes již k ubývání ozonu nedochází, obnova do původního množství je však záležitostí několika desítek let.

Znečištěné ovzduší přináší značná zdravotní rizika, především ve velkých městech. Významnou škodlivinou v ovzduší je oxid uhelnatý, který se uvolňuje do ovzduší nedokonalým spalováním organických materiálů (benzínu, uhlí, dřeva či odpadu). Důležitým zdrojem jsou výfukové plyny a tabákový kouř. Největší, již zdraví škodlivé koncentrace oxidu uhelnatého byly naměřeny podél vysoce frekventovaných komunikací nebo v tunelech. Výfukové plyny obsahují také některé uhlovodíky. Dalším zdrojem uhlovodíků, kromě výfukových plynů, je rafinerie a průmysl. Uhlovodíky v atmosféře vstupují do dalších chemických reakcí, kterými vznikají podstatně škodlivější látky.

Za určitých meteorologických podmínek dochází ke vzniku smogu. Někdy dochází ke vzniku tzv. Teplotní inverze, při které se v určité výšce vytvoří teplejší vrstva, která brání promíchávání vzduchu a vytváří podmínky pro hromadění škodlivin.

Silně znečištěné ovzduší má negativní vliv na lidské zdraví. Nejvíce působí na astmatiky, alergiky, pacienty s onemocněními srdce a cév, děti a staré lidi.

Hlavním zdrojem znečištění městského ovzduší ve vyspělých zemích je automobilová doprava. Automobilové emise obsahují karcinogenní látky (například benzen). Lidé žijící trvale ve znečištěném ovzduší mají vyšší pravděpodobnost vzniku rakoviny než ti, kteří žijí v čistém ovzduší. U kuřáků se účinek ještě násobí.

Vzduch ve městech obsahuje také více pevných částic. Způsobuje to vysoká koncentrace průmyslové výroby, hustá automobilová doprava. Současně tu chybí dostatek vegetace, která má schopnost značnou část pevných částic vázat. Městská zeleň má velký význam pro kvalitu ovzduší – velmi příznivě ovlivňuje mikroklima, vzrůstá vlhkost okolí a hraje důležitou roli v zachycování pevných částic. Současně stromy pohlcují v rámci fotosyntézy oxid uhličitý a uvolňují kyslík. Městská zeleň má i význam protihlukový. Pruhy zeleně podél komunikací podstatně snižují hladinu hluku.

Londýnský smog

V prosinci roku 1952 pokryla Londýn jedna z jeho proslulých mlh. Tentokrát však trvala několik dní, během nichž se v ovzduší nahromadily vysoké koncentrace oxidu siřičitého a pevných částic, především popílku a sazí z londýnských továren i domácích topenišť. Inverzní vrstva bránila promíchávání vzduchu a přispívala k hromadění škodlivin pod ní. V průběhu několika dalších dní, kdy bylo město pokryto špinavou mlhou, začali lidé pociťovat bolesti hlavy, dýchací obtíže a nevolnost. Postupně jich čtyři tisíce zemřelo, a jak se později ukázalo, jednoznačně v souvislosti se smogem. Po této tragédii byla v Londýně provedena četná opatření, která výskyt smogu značně snížila.⁴⁸

S růstem populace a rozvojem průmyslu i zemědělství nároky na zdroje sladké vody stále stoupají. Zásoby sladké vody jsou však doplňovány pouze srážkami. V mnoha oblastech dochází k nerovnoměrným rozložením dešťových srážek a z toho důvodu i k nedostatku vody. Stále aktuálnější se stává otázka získávání pitné vody odsolováním mořské vody.

Spotřeba vody na Zemi:

- zemědělství (70%)
- průmysl (20%)
- ostatní účely (10%)

Značná část světové populace nemá přístup k hygienicky nezávadné vodě. Znečištěná voda umožňuje rychlé šíření infekčních a parazitických onemocnění. Znečištění vody vzniká využíváním vody.

Lze rozlišit několik typů znečištění vody:

- znečištění patogenními organismy – viry, bakteriemi, prvoky, parazity
- znečištění netoxickou organickou hmotou
- živiny – dostávají se do vod smyvy z polí a z odpadních vod z domácností
- těžké kovy – olovo, zinek, rtuť, kadmium, měď, nikl, chrom (pocházejí z těžby a zpracování rud, z metalurgie)
- znečištění toxickými organickými látkami – pesticidy, organická rozpouštědla (původcem je chemický průmysl, zemědělství a zpracování pevných paliv)
- atmosférické imise – pocházejí ze spalování fosilních paliv, zvyšují kyselost půdy a vod v řekách a jezerech
- pevné látky – toxické i netoxické látky unášené vodou
- teplotní znečištění – způsobují teplé odpadní vody, které zvyšují teplotu vody. Zvýšená teplota vody negativně ovlivňuje obsah kyslíku a přispívá k obohacování živinami
- zvýšená koncentrace soli – způsobena smyvy z polí a odpadními vodami z továren

Území států s vysokou hustotou zalidnění, s průmyslovou a zemědělskou výrobou produkují velké množství odpadních vod. Vodní toky mají určitou samočisticí schopnost a malé znečištění jsou schopny samy odstranit. Člověk však vypouští obrovské množství znečišťujících látek, proto je nutné odpadní vody čistit. Ještě před několika lety byly české řeky velmi znečištěné. Nyní mají průmyslové podniky i velké obce z větší části čistírny odpadních vod a situace se zlepšila.

Znečištěná voda představuje značná zdravotní rizika. Mnohem menší jsou ve vyspělých zemích, kde většina obyvatel využívá vodu z veřejných vodovodních sítí, v nichž je přísně kontrolována její kvalita. Horší situace je v rozvojových zemích, kde lidé mají vody často nedostatek a navíc její zdravotní nezávadnost je problematická.

Znečištění vod v České republice

V České republice představuje velký problém znečištění prvky, které jsou živinami

(dusičnany, dusitany, fosfor). Do vodního prostředí se dostávají smyvy z polí jako součást umělých hnojiv., atmosférickými srážkami (dusík) a splaškovými vodami (fosfor). Proto vodu znehodnocuje v mnoha vodních nádržích v letním období vodní květ. Takto postiženy jsou často rekreačně využívané nádrže (např. Brněnská přehrada, Novomlýnské nádrže, Máchovo jezero). Vodní květ omezuje jejich rekreační využití.

Postižena bývá pravidelně vodárenská nádrž Římov, která představuje zdroj pitné vody pro České Budějovice. Vodní květ sužuje i jihočeské rybníky, kde se však na vysokém přísunu živin podílí i dokrmování chovaných ryb.⁴⁸

Těžké kovy, polycyklické aromatické uhlovodíky či bifenyly znečišťují řeky protékající průmyslovými oblastmi. Naše řeky patřily na konci 80. let 20. století k nejvíce znečištěným v Evropě. Pouze polovina obyvatel byla v roce 1990 napojena na čistírny odpadních vod, které současně zpracovávaly jen 65 % znečištěné vody z průmyslu.⁴⁸

Do současnosti se situace značně změnila. Kvalita vody se výrazně zlepšila stavbou mnoha nových a rekonstrukcí starších čistíren v povodí Vltavy, Berounky, Ohře i moravských řek, ale nejvíce se zlepšila na českém úseku Labe. I přes příznivý vývoj nemůžeme být dosud s čistotou vody v tocích spokojeni. Kritická situace je především v malých sídlech s méně než 1000 obyvatel, kde jsou odpadní vody převážně vypouštěny bez čištění přímo do vodních toků. Nejhorší jakost vody dnes má řeka Bílina, na níž leží dva velké průmyslové zdroje znečištění – Chemopetrol Litvínov, a. s., a Spolchemie Ústí nad Labem, a. s. Značně znečištěn je i dolní tok Sázavy, Střela, Rakovnický potok, Svratka pod Brnem, Kyjovka či Trkmanka.⁴⁸

Lidské činnosti vedou ke znečištění vody, které může mít dopad na lidské zdraví. Mezi největší problémy patří znečištěná organickými látkami, bakteriální znečištění a znečištění jedovatými látkami, které mohou vést k různým onemocněním. Kromě toho se do organismu mohou škodlivé látky dostávat prostřednictvím potravinového řetězce.

8.2 Ekologické problémy České republiky

Ve druhé polovině 20. století patřila Česká republika k zemím s nejhorším životním prostředím. Mezi nejzávažnější problémy patřilo znečištění ovzduší a vod, degradace a eroze půdy, nešetrné zneškodňování odpadů a hluk.

8.2.1 Příznivé a nepříznivé životní prostředí v jednotlivých krajích České republiky

Kraje v ČR lze rozdělit do tří skupin:

- kraje s nejvyšší koncentrací ekologických problémů (Moravskoslezský a Ústecký kraj a Hlavní město Praha)
- kraje s nepříznivým stavem životního prostředí (kraje tvořící region soudržnosti Severovýchod, tj. Liberecký, Královéhradecký a Pardubický),
- ostatní kraje s celkově spíše příznivým stavem životního prostředí.

Tři kraje s nejméně příznivým životním prostředím jsou vedle vysokého stupně urbanizace znevýhodněny především extrémně vysokými hodnotami měrných emisí (v některých případech převyšujícími celorepublikové hodnoty až desetinásobně). Specifika výhradně městského prostředí Prahy se projevují v porovnání s ostatními kraji kvalitní ekologickou infrastrukturou (čištění odpadních vod, kanalizační a vodovodní sítě) podpořenou mj. i významnými investicemi. Dalším charakteristickým rysem je vysoká intenzita využívání zdrojů (např. Nejvyšší potřeba vody navzdory relativně vysoké ceně).

Spojujícím článkem mezi kraji regionu Severovýchod jsou nízké investice do životního prostředí a dosud méně rozvinutá ekologická infrastruktura. Dílčí environmentální problémy se nevyhýbají ani skupině nejlépe hodnocených krajů, o čemž svědčí např. Fakt, že úroveň měrných emisí oxidu siřičitého v celkově nejlépe hodnoceném kraji Karlovarském stále zůstává oproti republikovým hodnotám na téměř dvojnásobné úrovni.

Lze říci, že problémy životního prostředí jsou spíše než na jednotlivé kraje vázány na typ sídelní struktury. Specifikem městského prostředí je zejména horší stav ovzduší, vyšší zatížení automobilovou dopravou, specifické využití ploch (nižší lesnatost, větší hustota zástavby), ve venkovském prostředí je problematickým faktorem nedostatečná rozvinutost ekologické infrastruktury (především v oblasti vodního hospodářství).

Tato negativa se promítají do úrovně celých krajů v závislosti na tom, v jakém poměru jsou jednotlivé typy osídlení v dané kraji rozšířeny.

Snižování emisí, ale i další faktory jako zvyšování podílu čištěné odpadní vody způsobily, že nejpříznivější vývoj ve sledovaném období zaznamenal Olomoucký kraj, Liberecký kraj a Hlavní město Praha. Syntetický ukazatel změny postavení u Libereckého kraje byl příznivě ovlivněn i přílivem investic na ochranu životního prostředí. Změnu postavení k horšímu v letech 2000 – 2004 u Středočeského, Moravskoslezského a Pardubického kraje způsobily zejména emise. Poslední dva zmiňované kraje jsou také jedinými případy, kde došlo k souběhu nepříznivého stavu i nepříznivého vývoje, obecně se však neprokázala žádná závislost mezi krátkodobými vývojovými tendencemi a celkovou dosaženou úrovní životního prostředí krajů.⁴⁰

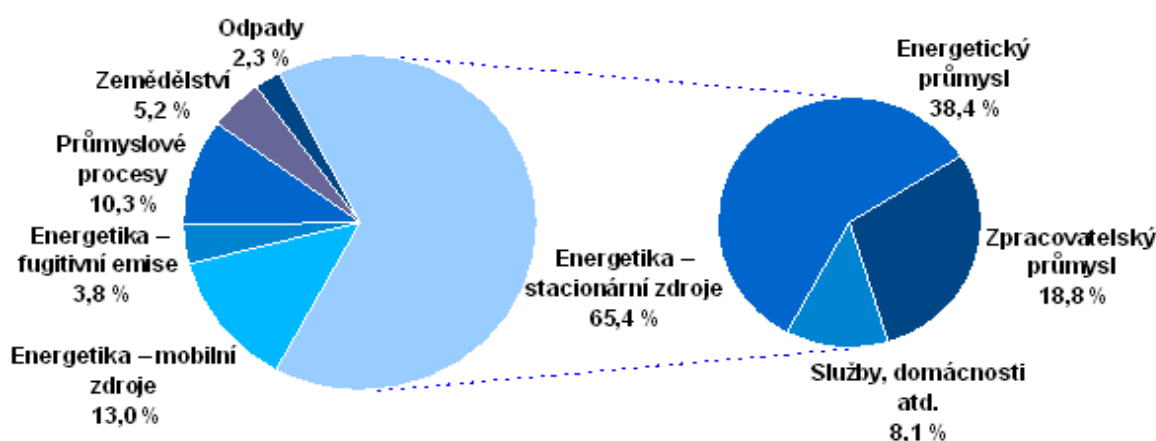
8.2.2 Stav životního prostředí České republiky v roce 2007

Nejnovější zjištění o stavu životního prostředí v naší zemi každoročně shrnuje a hodnotí Zpráva o životním prostředí České republiky. Jedná se o oficiální vládní dokument, který je každoročně připravován v působnosti Ministerstva životního prostředí dle Zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí. Od roku 2005 zajišťuje přípravu Zprávy CENIA, česká informační agentura životního prostředí, která zodpovídá za shromažďování, vyhodnocování a šíření informací o životním prostředí v ČR.

Zpráva za rok 2007 uvádí, že stav životního prostředí v ČR **je stabilizovaný a povolna se dále zlepšuje**. Ve vývoji některých ukazatelů, zejména u kvality ovzduší, se vyskytují výraznější meziroční výkyvy oběma směry, ovlivněné zejména přírodními podmínkami, které však představují pouze oscilaci okolo dlouhodobějšího trendu. Je však třeba zdůraznit, že problematické trendy antropogenních zátěží, identifikované už v předchozích letech, se stávají stále více naléhavé a představují hrozbu pro budoucí vývoj stavu životního prostředí. Jedná se o stagnující a v posledních letech i rostoucí emise skleníkových plynů a dynamický rozvoj silniční dopravy s dopady na kvalitu ovzduší, krajinu i lidské zdraví. Další problém představují obtížně regulovatelné malé zdroje znečištění (zejména vytápění domácností), které jsou významným producentem emisí prašných částic a polyaromatických uhlovodíků.

Česká republika **zvyšuje svůj příspěvek k zátěžím klimatického systému. Emise skleníkových plynů** totiž zastavily svůj pokles a po roce 2005 dokonce mírně stoupají.

K tomuto vývoji dochází až poté, co ČR splnila závazky spojené s přijetím Kjótského protokolu, a to v podstatě díky výhodné výchozí pozici a vysokým emisím v referenčním roce 1990. Navíc máme jedny z nejvyšších měrných emisí v Evropě, a to 14,5 t CO₂ ekv./obyv., zatímco průměrná hodnota v EU se pohybuje okolo 10 t CO₂ ekv / obyv. Je to důsledek stále nadprůměrné (i když klesající) energetické náročnosti ekonomiky a malého podílu (cca 30 %) tzv. Bezemisních elektráren. Největší růst zaznamenávají emise skleníkových plynů (CO₂ a N₂O) z dopravy, jejichž podíl stoupl z cca 4,7 % v roce 1990 na 13 % v roce 2006 (cca 19,6 mil. Tun CO₂ekv.). Podíl jednotlivých kategorií zdrojů na emisích v roce 2006 je uveden na obrázku.

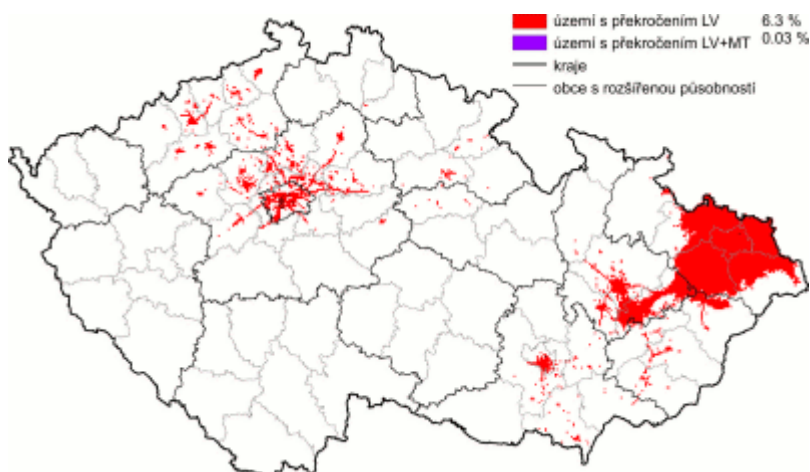
Ilustrace 5: Struktura emisí skleníkových plynů v roce 2006 dle jednotlivých kategorií zdrojů

Zdroj: ČHMÚ

Pozn. Kategorie energetika – stacionární zdroje zahrnuje veškeré spalování fosilních paliv ve stacionárních zdrojích.

Kvalita ovzduší se, pokud jde o překračování platných imisních limitů, meziročně zlepšila. Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší (viz obr. 2), kde byl překročen imisní limit alespoň u jedné sledované látky (SO₂, PM₁₀, NO₂, olovo, CO a benzen)

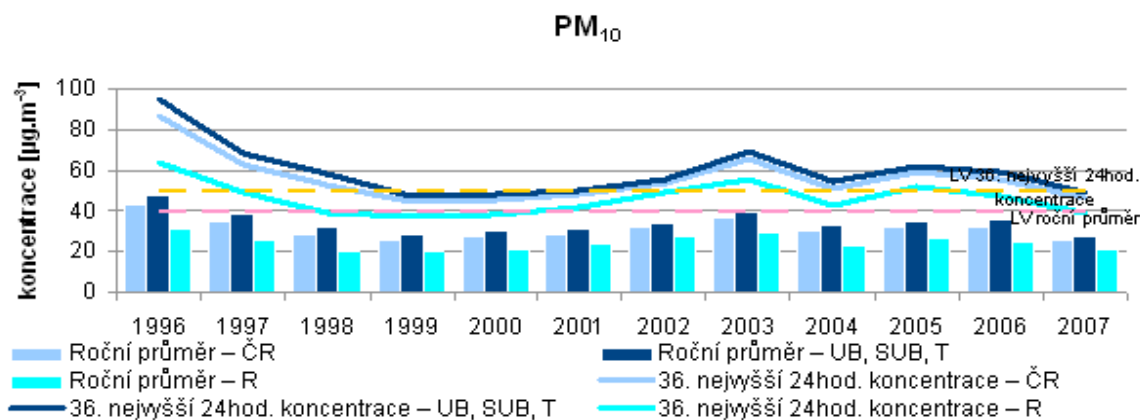
zaujímaly v roce 2007 pouze 6,3 % rozlohy území ČR (v roce 2006 se jednalo o 29 %), kde žije okolo 30 % obyvatel ČR. Nejvíce byly překračovány limity pro suspendované částice PM10. Pokud se však podíváme na vývoj průměrných koncentrací suspendovaných částic (obr. 3), zjistíme, že průměrné roční i 24hodinové koncentrace poklesly pouze nevýrazně, ovšem i to stačilo ve většině lokalit k nepřekročení stanovených limitů. Uvedený pokles je možné spojovat s příznivějším průběhem rozptylových podmínek zejména v chladnější polovině roku, a jelikož není podpořen poklesem emisí, nelze jeho význam přeceňovat.

Ilustrace 6: Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší vzhledem k limitům pro ochranu zdraví ve smyslu zákona č. 86/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů, bez zahrnutí ozonu, 2007

LV = imisní limit, MT = míra tolerance

Zdroj: ČHMÚ

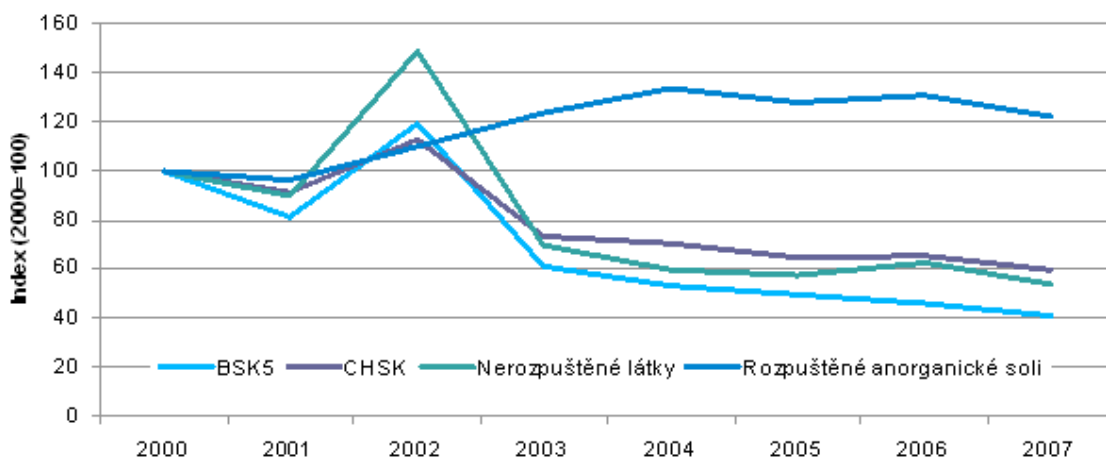

Ilustrace 7: Vývoj koncentrací PM₁₀ na území ČR dle sítě AIM v letech 1996-2007

Zdroj: ČHMÚ

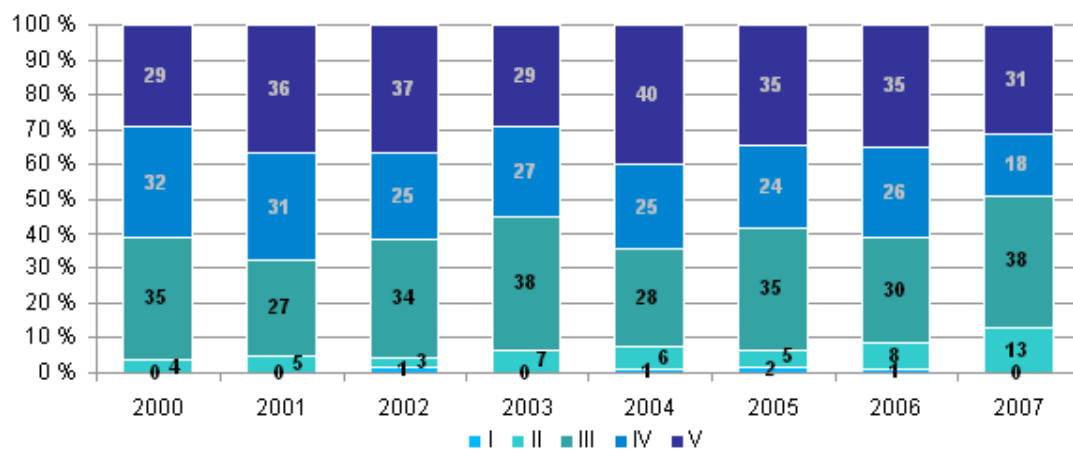
Mezi přetrvávající problémy kvality ovzduší v ČR patří znečištění přízemním ozonem, které překračuje přípustné limity téměř na celém území ČR, a dále vysoké emise prašných částic a polyaromatických uhlovodíků z vytápění domácností.

Kvalita povrchových tekoucích vod se pozvolna zlepšuje, což se projevuje klesajícím zastoupením nejhorších tříd kvality vody. Vypouštěné znečištění pokleslo meziročně dle jednotlivých ukazatelů o 5-15 %, loňský nárůst organického znečištění (dle CHSK) se tedy nepotvrdil. Pomalejší pokles znečištění oproti 90. létům je dán tím, že většina velkých podniků již má svoji čistírnu odpadních vod (ČOV) a menší podniky, které své ČOV teprve budují, mají menší objem vypouštěného znečištění.

Ilustrace 8: Vývoj vypouštěného znečištění do povrchových vod v letech 2000-2007 (rok 2000 = 100 %)

Zdroj: ČHMÚ

Ilustrace 9: Kvalita vody dle ukazatelů skupiny A – obecné fyzikální a chemické ukazatele (%)

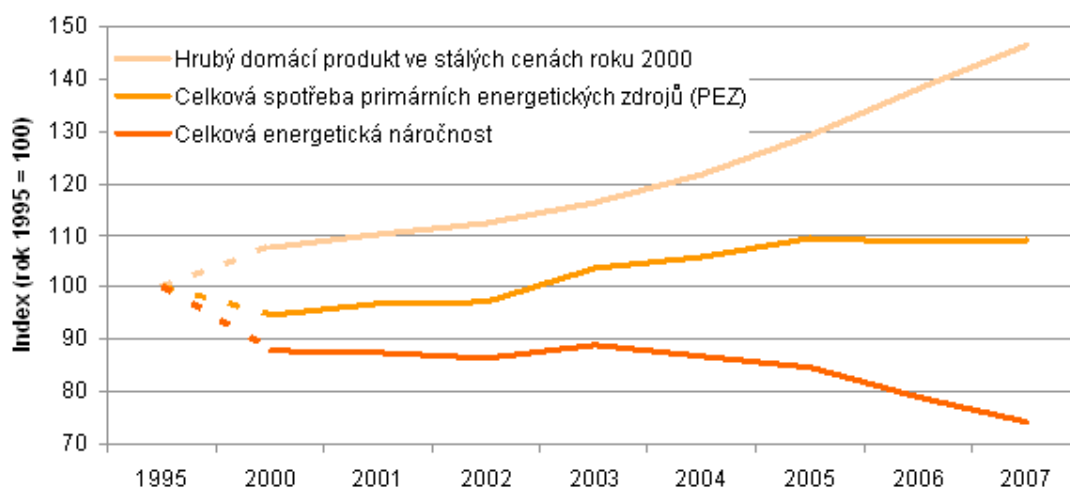
Zdroj: ČHMÚ

Pozn.: mezi ukazatele skupiny A patří např. BSK₅, CHS_{CR}, NL, AOX a amoniakální a dusičnanový dusík (N.NH₄₊, N.NO₃₋)

Úroveň vybavenosti obyvatel vodohospodářskou infrastrukturou je na vysoké úrovni a předčí mnohé evropské státy. Na vodovod je připojeno 91 % obyvatel ČR, na kanalizaci cca 80 %. Všechna města nad 10 000 obyvatel jsou vybavena čistírnami

odpadních vod, zbývá pouze dobudovat čistírny pro obce pod 5 tis ekvivalentních obyvatel.

Energetická náročnost ekonomiky ČR po roce 2005 zrychlila svůj pokles (o více jak 5 % ročně), což je významné pozitivní zjištění znamenající nižší potenciální zátěže životního prostředí (zejména emise do ovzduší) z výroby energie.

Ilustrace 10: Celková spotřeba PEZ a energetická náročnost ekonomiky ČR v letech 1995-2007

Zdroj: ČHMÚ

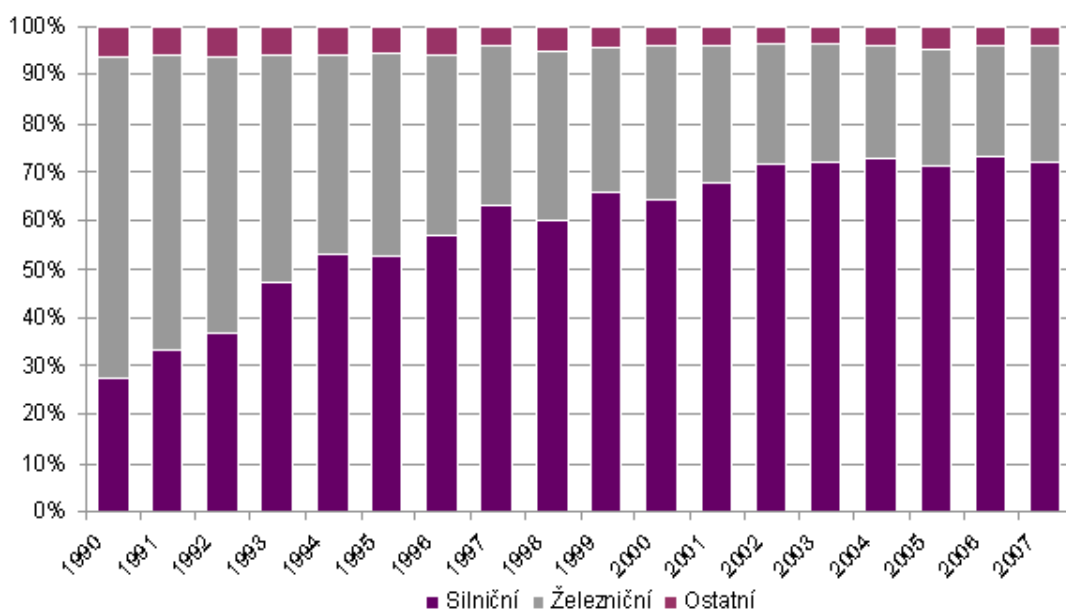
Využívání obnovitelných zdrojů energie (OZE) stoupá, skutečná výroba elektřiny z OZE je však závislá díky vysokému podílu vodních elektráren (cca 62 %) na odtokových podmínkách příslušných roků. Jelikož rok 2007 byl podprůměrně vodný, došlo meziročně k poklesu výroby elektřiny z vody o cca 450 GWh (18 %), celkový pokles výroby činil cca 100 GWh (3 %). Meziroční vývoj výroby elektřiny z OZE je uveden v obr., největší dynamiku instalovaného výkonu a výroby elektřiny měly fotovoltaické systémy a vítr, jejichž podíl na celkové výrobě elektřiny z OZE je však stále malý (vítr 3,7 %, fotovoltaika 0,05 %).

Jednou z nejožehavějších současných zátěží životního prostředí je **doprava**. Výkony individuální automobilové dopravy narostly od roku 1990 o 80 % a tvořily v roce 2007 63,4 % celkového objemu osobní dopravy. Ještě výraznější nárůst zaznamenala letecká doprava, což dobře ilustruje fakt, že počet cestujících na letišti v Praze-Ruzyni se za posledních 5 let zdvojnásobil a v roce 2007 dosáhl 12,4 mil.

Počet osobních automobilů se zvýšil za posledních 15 let téměř dvojnásobně a dosahoval v roce 2007 celkem 4,28 mil. vozidel, což představuje přibližně 1 automobil do 3,5 t na 2 obyvatele ČR. I přes průběžné zlepšování struktury vozového parku (přibývá automobilů vyhovujících standardům EURO, podíl vozidel vybavených katalyzátorem stoupl z 6,8 % v roce 1993 na 61,4 % v roce 2006) je stáří vozového parku v ČR nadále velmi vysoké (13,88 let u osobních automobilů v roce 2007) a jeho struktura zatím není srovnatelná se strukturou vozového parku v EU. Je však možné předpokládat, že proběh nových vozidel je výrazně vyšší než starých, což reálné environmentální parametry vozového parku vylepšuje.

Nákladní doprava v ČR se vyznačuje dominancí pro životní prostředí značně škodlivé silniční přepravy (v roce 2007 cca 72 %). Tato struktura nákladní dopravy byla způsobena (při rozkolísaných, ovšem celkově stagnujících celkových přepravních výkonech) přesunem přepravních objemů ze železnice, ale i vodní dopravy na silnici zejména v průběhu 90. let minulého století. Souvisí to se změnou charakteru přepravovaného zboží v důsledku restrukturalizace průmyslu (odklon od velkoobjemových přeprav surovin k přepravě výrobků) a celkového vývoje hospodářství ČR.

Výsledky Zprávy o životním prostředí České republiky v roce 2007 naznačují, i přes

Ilustrace 11: Vývoj struktury nákladní dopravy v ČR v letech 1990-2007

Zdroj: ČHMÚ

Rychlé zlepšování v závěru 20. století, které znamenalo přiblížení průměrným hodnotám stavu životního prostředí v EU, je totiž již minulostí.⁴⁰

8. 3 Charakteristika hlavních typů kriminality páchané na životním prostředí

8.3.1 Import a likvidace odpadů, zejména nebezpečných odpadů

Tato forma kriminality je aktuální pro státy střední a východní Evropy jakožto potencionální příjemce. Organizované zločinecké firmy používají rozsáhlou škálu metod – jsou falšovány dokumenty k získání exportního povolení (záměny komodit v celních formulářích, špatně vyplněné celní doklady), nebezpečné odpady jsou deklarovány jako zcela jiné látky nebo míchány s neškodnými příměsemi. Jako důvod jejich transportu je uváděna recyklace. Česká republika se stala vyhledávaným místem pro dovoz odpadu nebo druhotných surovin, s tím, že nerecyklovatelný odpad končí na skládkách, ve spalovnách, hutních agregátech apod. Z případů odhalených Policií České republiky je zřejmé, že jsou u nás k nelegálnímu dovozu odpadu dosud vytvořeny vhodné podmínky a to nedokonalostí legislativních opatření, nedůslednou kontrolou přepravovaných zásilek na celních přechodech směrem do České republiky, ale i nezodpovědností majitelů lokalit, kteří je pronajímají zahraničním firmám a fyzickým osobám, aniž by se zajímali, k čemu jsou tyto lokality dále využívány. Uvedené ekologické „zátěže“ nemají v podstatě žádného majitele nebo je majitelem cizinec, který se v době, kdy se o uvedené materiály začne zajímat policie nebo orgány ochrany životního prostředí, již nenachází na našem území. 1 Dovoz odpadů za účelem jejich likvidace v České republice je podle § 54 odst. 3 zákona o odpadech zakázán. Zákon o odpadech pro původce odpadů a oprávněné osoby k nakládání s odpady stanovuje povinnost třídít odpady podle druhů a kategorií stanovených v Katalogu odpadů (vyhláška MŽP č. 381/2001Sb.)

8.3.2 Plošné kácení lesů (nezákonné kořistění lesní těžby dřeva)

V rozporu s právními předpisy probíhají devastační zásahy, bez ohledu na těžební možnosti porostů, ať již formou holosečí, či prořezáváním porostů výběrem nejkvalitnějších stromů. Tím dochází k újmě na všech funkcích lesa.

Nepovolené těžby se koncentrují především do menších soukromých lesních majetků, získaných koupí od původních vlastníků, výjimkou ale nejsou ani případy poškozování lesů v menších lesních majetcích obcí a měst. Celkem je nelegálními těžbami potenciálně ohroženo cca 20 % celkové výměry lesních porostů v ČR – jedná se převážně o lesy malých výměr v soukromém vlastnictví v produkčně nejbohatších oblastech ČR. V lesích v majetku státu a v soukromých majetcích velkých vlastníků k nelegálním těžbám téměř nedochází. Fenomén nelegálních těžeb se začal objevovat v roce 1996. Počínaje rokem 2001 dochází postupně ke snižování nelegální těžby a to jak z hlediska množství nelegálně vytěženého dřeva, tak i z pohledu počtu ha lesních pozemků, napadených nelegálními těžbami.¹

Finanční efekt těchto nelegálních těžeb pro pachatele je mnohem vyšší než u těžeb legálních a spočívá v tom, že pachatelé mnohdy vytěží dřevo z větší rozlohy lesního pozemku, než připouští zákon, že v případě prořezávání lesa vytěží jen nejkvalitnější a z komerčního hlediska nejčinnější stromy, přičemž v obou případech se vyhnou nemalým nákladům na obnovu a výchovu následných porostů, které nesou většinou poškození drobní vlastníci, obce nebo stát.

Z hlediska efektivního postihu pachatelů nelegálních těžeb je problémem vymahatelnost pokut, uložených ve správním řízení. Podle údajů MŽP za období let 1997 – 2001 bylo uhrazeno jen 19,2 % pokut, uložených Českou inspekcí životního prostředí. Tady už není řeč jen o úniku nemalých finančních částech, ale i o degradaci stávajícího právního řádu a rovněž právního vědomí celé společnosti.¹

8.3.3 Nelegální obchod s ohroženými a chráněnými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

V chudých rozvojových zemích jsou ceny chráněné fauny a flóry často několikanásobně nižší než v průmyslově rozvinutých krajinách, takže výnosnost

obchodu s ohroženými druhy je značná. Jde o velmi lukrativní obchod, při kterém se dosahuje extrémně vysokých zisků při malém riziku.

V roce 1992 se tehdejší ČSFR stala signatářem Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (CITES). V prvních letech úmluvu jen částečně a nedostatečným způsobem implementoval zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Od roku 1997 platí specializovaná právní úprava – zákon č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů. Počínaje vstupem ČR do Evropské unie je zákon č. 16/1997 Sb. nahrazen zákonem č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů.

Česká republika je v mezinárodním kontextu známá jako země tranzitní, s vysokou mírou nelegálních transakcí, které jsou v zahraničí posuzovány mnohdy jako kriminální.

Rozsah nelegálních aktivit je monitorován zejména Českou inspekcí životního prostředí, oddělením ochrany přírody. Ve spolupráci s dalšími orgány je rovněž organizována pohotovostní služba ČIŽP schopná řešit aktuální případy nelegálních transakcí na hranicích. Důsledným využíváním zákona č. 100/2004 Sb. se daří odhalovat rostoucí počet případů. Zjištěné nelegální aktivity jsou sankcionovány pokutami, odebráním nelegálních jedinců a v závažných případech – pokud je možno aplikovat trestněprávní kvalifikaci – jsou předávány k dořešení orgánům činným v trestním řízení.¹

8.3.4 Trestná činnost v oblasti péče o ovzduší, vodní hospodářství, nedovolená těžba vltavínů a drancování lokalit s výskytem vzácných paleontologických nálezů, pytláctví a odstřel zpěvných ptáků pro gastronomické účely

Trestná činnost v oblasti péče o ovzduší je obtížně prokazatelná. Lze dokumentovat pouze měřeními emisí a koncentrací škodlivin v ovzduší.

Ve snaze ušetřit na elektrické energii dochází k vypínání odsiřovacích či

odhlučňovacích zařízení. Tím dochází ke znečištění ovzduší emisemi a škodlivinami. Za překročení emisních limitů a povolených koncentrací škodlivin v ovzduší jsou ukládány pokuty a progresivní poplatky.

Co se týče vodního hospodářství – z úsporných důvodů může dojít k zastavení čističek odpadních vod, přičemž nevyčištěné odpadní vody jsou vypouštěny přímo do vodních toků a dochází ke kontaminaci vodních zdrojů. K další trestné činnosti může dojít při skladování nevyužitých kalů, které se skladují nezákonným způsobem, a průsaky do okolní zeminy znečišťují spodní vody. Usazeniny na dně vodních toků a nádrží jsou navíc často vážně kontaminovány, takže pokud by byly klasifikovány stejně jako odpady, byly by označeny za nebezpečné.

Nejčastěji páchaná trestná činnost v oblasti vodního hospodářství souvisí s úniky ropných produktů do vod, v oblasti zemědělství s používáním dusíkatých hnojiv, fosfátů a pesticidů, jakož i v souvislosti s chovem domácího zvířectva.

K dalším formám kriminality proti životnímu prostředí patří i nedovolená těžba vltavínů a drancování lokalit s výskytem vzácných paleontologických nálezů. V případě nezákonné těžby vltavínů dochází k devastaci jak půdních, tak i lesních pozemků a následné škody mohou přesáhnout původní rozměr škod, způsobených obcházením horního zákona, kde vltavíny jsou zařazeny mezi vyhrazené nerosty a jejich těžba není bez povolení možná. U paleontologických nálezů může jejich „vytěžením“ dojít k nenahraditelné škodě zejména z hlediska vědy a výzkumu. Pokud jde o pytláctví a odstřel zpěvných ptáků pro gastronomické účely – i přes hrozbu vysokých sankcí v přestupkovém řízení – se trestní čin pytláctví daří postihovat jen v ojedinělých případech.

8.4 Metodická doporučení pro vybrané druhy kriminality

Trestná činnost poškozování životního prostředí využívá nepřipravenosti systému i samotných právních norem, dostupnosti dat z databáze katastrálních úřadů, ale i nezkušenosti orgánů činných v trestním řízení s potlačováním těchto forem trestné činnosti.

Z těchto důvodů je velmi obtížné vypracovat v současné době jednotnou metodiku odhalování a dokazování trestné činnosti na životním prostředí. Současná trestněprávní úprava v oblasti ekologických trestných činů je obtížně uplatnitelná v praxi, je třeba nalézat účinné formy boje proti této trestné činnosti.

8.4.1 Lesní fond a problematika hospodaření v lesích

Cílem současné právní úpravy ochrany lesa je především zajistit jeho existenci a chránit zejména mimoprodukční funkci lesa. Lesy příznivě ovlivňují klimatické a vodní poměry, produkují kyslík, zachycují prach a jiné škodlivé látky z ovzduší, chrání půdu před vodní a větrnou erozí, tlumí hluk, tvoří přirozené prostředí pro mnohé druhy rostlin a živočichů apod..

Platná právní úprava ochrany lesa směřuje do čtyř hlavních úseků: Ochrana pozemků určených k plnění funkcí lesa, Ochrana lesa při obecném užívání lesů, Ochrana lesa při hospodaření v lesích, Ochrana lesa proti škůdcům a jiným škodlivým činitelům.

Právní úprava stanoví, že vlastník lesa je při hospodaření v lese povinen usilovat, aby nepoškozoval zájmy jiných vlastníků lesa a aby byly zachovány, trvale a rovnoměrně plněny funkce lesa a byl zachován a chráněn genofond lesních dřevin. Primárním požadavkem pro hospodaření v lese je jeho zachování.

Dokumentování trestných činů na životním prostředí, ke kterým dochází v souvislosti s neoprávněnými těžbami dřeva, je vzhledem k určitému stupni organizovanosti této trestné činnosti časově poměrně náročné.

Úspěšné odhalení a prokázání této trestné činnosti předpokládá rychlý zákrok a opatření ze strany policie. Pro uvedený druh trestné činnosti je charakteristické, že při jejím dokazování se orgány činné v trestním řízení zpravidla dostávají do stavu důkazní nouze. Tomuto stavu lze předejít například rozvíjením spolupráce mezi místními skupinami různých ekologických iniciativ a příslušnými orgány státní správy. Místní ekologické skupiny by informovaly orgány státní správy o podezřeních z neoprávněné těžby dřeva, aby se mohlo neprodleně proti pachatelům zasahovat.

Při dokazování lze rovněž využít odborných znalostí pracovníků odboru životního prostředí, oddělení ochrany lesa, od kterých je možné v konkrétních případech zajistit

stanovisko k otázkám: Zda se jedná o neoprávněnou těžbu, Vyčíslení způsobené škody a ekologické újmy, Předběžného posouzení, zda v souvislosti s těžbou došlo k ohrožení (poškození) životního prostředí.

Ústředním kontrolním státním orgánem ochrany lesa z hlediska mimoprodukčních funkcí lesa je Ministerstvo životního prostředí. Významnou roli v ochraně lesa zastává rovněž Česká inspekce životního prostředí.

8.4.2 Nelegální obchod a manipulace s ohroženými a chráněnými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Pro normální funkci ekosystémů a biosféry je nutná rozmanitost druhů. V současné době se však odborníci shodují na tom, že biologické druhy mizí nesrovnatelně rychleji než kdykoliv dříve. Mezi ohrožené druhy v České republice patří například koroptev polní, sysel obecný, netopýr dlouhouchý nebo sokol stěhovavý. Z rostlin jsou to například „masožravé rosnatky“ rodu *Drosera* a vstavačovité rostliny – orchideje.

V chudých rozvojových zemích jsou ceny chráněné fauny a flóry často několikanásobně nižší než v průmyslově rozvinutých krajinách, takže výnosnost obchodu s ohroženými druhy je značná. Jde o velmi lukrativní obchod, při kterém se dosahuje extrémně vysokých zisků při malém riziku.

V roce 1992 se tehdejší ČSFR stala signatářem Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (CITES). Účelem Úmluvy CITES je postavit mezinárodní obchod ohroženými druhy živočichů a rostlin pod společnou kontrolu všech zemí světa, aby se docílilo ochrany těchto organismů před jejich úplným vyhubením následkem bezohledného získávání pro obchodní účely.

V prvních letech úmluvu jen částečně a nedostatečným způsobem implementoval zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Od roku 1997 platí specializovaná právní úprava – zákon č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů.

Počínaje vstupem ČR do Evropské unie je zákon č. 16/1997 Sb. Nahrazen zákonem

č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů.

8.4.3 Problematika protiprávního hospodaření s odpady

Nakládání s odpady představuje pro celý svět závažný problém. Nelegální likvidace odpadů je jednou z nejlukrativnějších oblastí kriminality,, mnohdy páchané organizovanými skupinami. Podle odhadů německých odborníků zisky mezinárodních struktur organizovaného zločinu, zaměřeného na nelegální obchod s odpady, jsou v pořadí druhé hned za výnosy z obchodu s drogami.

Podle prognóz mezinárodních bezpečnostních expertů se počet případů nelegální manipulace s chemickým odpadem bude i nadále zvyšovat. Organizované zločinecké firmy používají rozsáhlou škálu postupů a metod, které jim umožňují získat z nebezpečných odpadů enormně vysoké zisky. Jsou falšovány dokumenty k získání exportního povolení, sloužící k záměnám komodit v celních formulářích, a další. Nebezpečné odpady jsou deklarovány jako méně nebezpečné látky nebo míchány s neškodnými příměsemi. Jako důvod jejich transportu je většinou uváděna recyklace. K rozmachu nelegálního obchodu s odpadem patří i fakt, že pro zločinecké organizace je tento obchod méně riskantní než například obchod s drogami. ¹ V současné době produkce odpadů, které jsou vyváženy do přírody – ať již legálně či ilegálně – již přesahují možnosti těchto přírodních kapacit. Dalším nebezpečným faktorem je, že odpady stále více obsahují nebezpečné látky, které životní prostředí systematicky ničí. Velkým úložištěm odpadů, včetně odpadů s nebezpečnými a zdraví škodlivými látkami, se stávají mezinárodní vody, moře a oceány.

Mezinárodní instituce usilují o vytvoření bariér pro nelegální nakládání s odpady. Mezinárodní úprava nakládání s odpady je směřována zejména do oblasti přesouvání odpadu z jedné země do druhé a také k vytvoření standardů pro likvidaci odpadů. Z tohoto pohledu je největší mezinárodní úmluva v oblasti s nakládáním odpadu **Úmluva o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování**, uzavřená v roce 1989 v Basileji, kterou přijala v roce 1992 i Česká republika.

Česká republika se stala lákavým místem pro dovoz odpadu nebo méně kvalitních druhotných surovin, zejména pro zřizování četných skládek a likvidaci odpadů ve spalovnách, v hutních agregátech apod.. Přestože je tato činnost potřebná, výrazným způsobem zatěžuje životní prostředí. Naše země je zahraničními subjekty vnímána jako vhodné teritorium pro ilegální dovoz odpadu. Jedním z důvodů je nedostatečná legislativa k omezení těchto činností – nedůsledná kontrola přepravovaných zásilek, nezodpovědný přístup soukromých majitelů lokalit, kteří je pronajímají zahraničním i tuzemským fyzickým osobám, aniž by se dále zajímali, jak s těmito lokalitami bude naloženo. Právě takto získané lokality slouží jako úložiště odpadů, jejichž původ a složení není kontrolováno a může znamenat vážné nebezpečí pro ekologii i zdraví obyvatel. Hlavním problémem je, že tyto ekologické zátěže nemají v podstatě žádného majitele nebo je majitelem cizinec, který se v době, kdy se o uvedenou činnost začne zajímat policie nebo orgány ochrany životního prostředí, již nenachází na našem území.

Podle italských zdrojů představitelé italské mafie spatřují velké příležitosti v nelegálním obchodu s odpady v zemích střední Evropy. Právě země střední a východní Evropy figurují v nelegálním obchodu s odpady jako potencionální příjemci. Česká republika je v oblasti obchodování s odpady v pozici jak cílové, tak tranzitní země. V praxi tato trestná činnost vypadá tak, že pachatelé falšují doklady doprovázející náklad, při celních deklaracích zaměňují dovážené komodity, nebezpečné odpady překrývají jinými méně závadnými látkami nebo je dovážejí ve směsích s jinými látkami. Často je jako důvod dovozu uváděno druhotné využití odpadu. Přepravovaný odpad je dále rozvážen do různých pronajatých lokalit, kde je uložen. Po delším uložení odpadu v barelech dochází ke korozi a narušení obalů a následně se chemický obsah vsakuje do zeminy, kde kontaminuje spodní vody. Tento proces není okamžitý, ale právě o to nebezpečnější. V době, kdy k narušení dojde, se už jen velmi těžko získávají informace o pachateli a likvidace takto kontaminované zeminy je pro stát značně finančně náročná. Pokud dojde ke kontaminaci spodních vod, má to závažné následky pro široké okolí především v tom, že v obcích bývají zamořeny studny a obyvatelé mnohdy nemohou takovou vodu používat ani na zalévání zahrádek. Následky někdy trvají i celá desetiletí.

Např. V průběhu let 1996-2000 německý občan, laborant, žijící jen několik kilometrů od hranice s Českou republikou, v české pohraniční obci v pronajatém objektu

vybudoval chemickou laboratoř. Současně si vyřídil české živnostenské oprávnění a pod tímto krytím dovezl ze SRN do ČR několik tun chemikálií, zčásti s prošlou dobou expirace. Tyto chemikálie sice v souladu s platnými předpisy uložil ve své laboratoři v ČR, v SRN však byly jako chemikálie a regenty s prošlou expirační lhůtou, pocházející z nemocnic a laboratoří, určeny k nákladné likvidaci. Mezi dovezenými chemikáliemi bylo i několik kilogramů radioaktivního materiálu.¹

Dalším problémem v oblasti nakládání s odpady je likvidace odpadů tuzemského původu. Nejběžnějším způsobem likvidace odpadů bylo a je skládkování. Na vyhrazených i černých skládkách nezájda dochází k nepředvídatelným chemickým procesům a výsledkem je kontaminace půdy a spodních vod, v některých případech i ovzduší. Na skládkách určených pro vysoce agresivní chemický odpad nebývá dodržen postup a podmínky pro ukládání a dochází k prosakování skládkových výluhů do okolí.

Např. V obci Pozdátky byla vybudována skládka pro vysoce nebezpečný toxický odpad. Po jejím vybudování však nebyl dodržen technologický postup pro uskladnění odpadu, který předpokládal, že chemikálie (zelená skalice) bude ukládána v hermeticky uzavřených polyetylenových pytlích či barelech, které nesmí přijít do styku s vodou. V daném případě sem byla navezena volně ložená zelená skalice. Skládka nebyla dostatečně zajištěna proti dešti a tak došlo k chemickému procesu, jehož průvodním jevem byl vznik výluhů se slabým roztokem kyseliny sírové, které poškodily výpustné ventily a výluhy začaly prosakovat do půdy. Postupně kontaminovaly spodní vody a potok protékající obcí. Důsledkem byla likvidace veškerého života v potoce, jsou kontaminovány studny a náprava předpokládá vysoké finanční náklady. I přes tuto ekologickou katastrofu je osud skládky již několik let zcela nejasný.¹ Dalším způsobem likvidace odpadů je využití spaloven. Je to sice nejmodernější metoda, i zde však dochází k jejímu zneužívání, např. Při likvidaci ropných derivátů s příměsemi PCB. Jejich likvidace totiž vyžaduje speciální technologie spaloven, které většina zemí střední Evropy (stejně jako Česká republika) nevládní. Jejich likvidace v běžných typech spaloven má za následek rozptýlení karcinogenního PCB v neporušeném stavu do ovzduší.

Velmi častým způsobem likvidace odpadu jsou v České republice povrchové nebo hlubinné doly.

Základní problémy limitující odhalování a vyšetřování trestné činnosti související s odpadovým hospodářstvím jsou latence, anonymita a překračování povolení k ukládání dovoleného odpadu.

Latence souvisí se stále velkým nezájmem občanů oznamovat závadové způsoby ukládání odpadů, oznamovat tzv. „černé skládky“, nebo skládky vykazující nebezpečí pro životní prostředí. Při podezření, že je nezákonným způsobem nakládáno s odpadem a v důsledku toho je ohrožováno životní prostředí, je nezbytné shromáždit informace o právnické osobě, která spravuje úložiště nebo zařízení na likvidaci odpadu, opatřit doklady o povolení této činnosti právnické osoby a zajistit územní a další dokumentaci k úložišti odpadu (tedy stavební povolení a územní rozhodnutí). Za nezbytné je považováno provést důsledné ohledání místa ukládání nebezpečného odpadu, včetně jeho okolí, a např. Odběr vzorků vody ze studní, nacházejících se v blízkosti skládky, včetně odběru vzorků vody z vodotečí apod. Pořízení fotodokumentace je samozřejmostí, výhodný je videozáznam a zajištění katastrálních map. Prokázat nebezpečnost zejména skládkovaného odpadu je možné odběrem vzorků ze samotné skládky, ale také z podloží nacházejícího se pod úložištěm a v jeho těsném okolí. Tyto vzorky jsou pak odesílány na chemické a toxikologické expertízy a jsou rozhodujícím důkazem pro posuzování, zda byl spáchán trestný čin. Pro posouzení aktuálního stavu úložiště a možného nebezpečí kontaminace vody či půdy je doporučováno provést odběr vzorků z půdy a vod v blízkém okolí. Po získání výsledků analýzy jsou vyžadována odborná vyjádření event. Znalecké posudky z odboru odpadů Ministerstva životního prostředí, okresní hygienické služby či vodoprávních orgánů. V řadě případů nelze vyloučit, že mezi skládkovaným materiálem nebo materiálem určeným k likvidaci spálením se nachází i radioaktivní materiál. V případě takového podezření je nezbytné vyžádat od Státního úřadu pro jadernou bezpečnost odborné šetření v příslušné lokalitě a o podání odborného vyjádření k možnému výskytu zvýšené hladiny radiace. V případě pozitivního výsledku je od této instituce požadováno i specifikování zjištěného stavu a jeho dopadu na okolí z hlediska ohrožení zdraví obyvatel a z hlediska vlivu na příslušný ekosystém. Státní ústav pro jadernou bezpečnost je rovněž schopen určit zdroj této radiace.¹

8.5 Sdružení pro záchranu prostředí Calla versus Státní úřad pro jadernou bezpečnost

Sdružení pro záchranu prostředí Calla v roce 2000 zažalovala Státní úřad pro jadernou bezpečnost za tajeání informací o Jaderné elektrárně Temelín u Vrchního soudu v Praze. V žalobě napadá rozhodnutí SÚJB odepírající přístup k důležitým dokumentům k JE Temelín, které sdružení žádalo podle zákona o svobodném přístupu k informacím.

Z utajovaných informací chtělo sdružení zjistit, nakolik oprávněné jsou zprávy o závažných nedostatcích a odsunutých zkouškách na zařízení 1. bloku JETE a jestli bylo vydané rozhodnutí SÚJB o zavážení paliva urychleno na úkor jaderné bezpečnosti či nikoliv.

SÚJB odmítl zodpovědět konkrétní dotazy týkající se podmínek jeho rozhodnutí, kterým bylo povoleno fyzikálního spouštění 1. bloku JETE zejména ve vztahu k nedodělkům. Dále odmítl zpřístupnit některé dokumenty, ze kterých rozhodnutí o povolení zavážet palivo vyšlo, a to především protokoly o připravenosti zařízení důležitých z hlediska jaderné bezpečnosti. Ve svém odmítnutí se SÚJB zaštil povinností mlčenlivosti vyplývající ze zákona o státní kontrole a dále u některých informací obchodním tajemstvím a duševním vlastnictvím, které si nechal potvrdit od ČEZ, a.s.

Povinnost mlčenlivosti podle zákona o státní kontrole nelze v tomto případě použít vůbec, neboť byla „prolomena“ zákonem o svobodném přístupu k informacím. Ten státní správě ukládá povinnost poskytnout informace přímo související s výkonem jejich úkolů, tedy i kontrol. Duševní vlastnictví nelze podle autorského zákona rovněž vůbec použít, protože zadané dokumenty nespĺňují definici tohoto zákona a navíc jsou jakožto přípravná úřední dokumentace z režimu duševního vlastnictví výslovně vyňaty.

Proti tomuto rozhodnutí SÚJB podalo sdružení včas rozklad, kterým požadovalo, aby napadené rozhodnutí bylo zrušeno a požadované informace, jejichž neposkytnutí bylo dle sdružení neoprávněné zamítnuto, poskytla předsedkyně Státního úřadu pro jadernou bezpečnost.

Předsedkyně Státního úřadu pro jadernou bezpečnost rozhodla o rozkladu rozhodnutím tak, že rozklad zamítla a rozhodnutí správního orgánu I. Stupně potvrdila.

Toto rozhodnutí bylo sdružení doručeno. Sdružení podalo žalobu proti rozhodnutí správního orgánu k Vrchnímu soudu v Praze jako soudu příslušnému tuto žalobu projednat.

Sdružení v žalobě uvedlo, že nesouhlasí se stanoviskem SÚJB, podle kterého nelze poskytnout požadované údaje, s odkazem na ustanovení zákona o státní kontrole, který stanoví povinnost kontrolních pracovníků zachovávat mlčenlivost ohledně skutečností, o kterých se v souvislosti s výkonem kontroly dozvěděli. Dále žalobce uvádí, že žalovaný při svém rozhodování nezohlednil ustanovení zákon o svobodném přístupu k informacím, dle něhož se za porušení povinnosti podle zvláštních předpisů nepovažuje umožnění přístupu k informacím nebo poskytnutí informací za podmínek a způsobem stanoveným zákonem o informacích. Dle mínění žalobce lze postavení zvláštního zákona v tomto případě přiznat právě zákonu o státní kontrole ve vztahu ke shora citovanému ustanovení § 12 odst. 2 písm. f), které povinnost mlčenlivosti ukládá. Žalobce rovněž nesouhlasí se závěrem žalovaného, že některé informace požadované žalobcem jsou chráněny jako práva vyplývající z obchodního tajemství. Dále uvádí, že za vadný považuje závěr žalovaného, kdy se domáhá zproštění povinnosti mlčenlivosti od třetí osoby, tj. Společnosti ČEZ, a. s., ve vztahu k níž tuto povinnost má. Žalobce napadá žalobou závěr žalovaného, který vychází z ustanovení § 11 odst. 3 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Dle názoru žalobce žalovaný při provádění kontroly podle zákona o státní kontrole nedostatečně rozlišil mezi informacemi, které kontrolní orgán získá vlastní činností, a informacemi, které mu kontrolovaná osoba sdělila. Z výše uvedených důvodů se sdružení domáhalo přezkoumání rozhodnutí o rozkladu a rovněž i rozhodnutí prvoinstančního, a navrhuje, aby tato rozhodnutí byla zrušena pro nezákonnost.

S odkazem na první část žádosti sdružení žádalo o vyjádření, zda požadované informace nemohou být obchodním tajemstvím nebo jinou utajovanou skutečností podle jiných právních předpisů. S odkazem na druhou část žádosti žalovaný požadoval sdělení, zda jej společnost ČEZ, a.s. zbavuje mlčenlivosti, resp. jeho pracovníky, podle § 13 zákona č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, neboť se jednalo vesměs o dokumenty obsahující skutečnosti, o kterých se pracovníci žalovaného dozvěděli při výkonu kontroly.

Ve věci bylo rozhodnuto usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 7. 2002, jež nabylo právní moci dne 3. 10. 2002. Tímto rozhodnutím bylo řízení zastaveno.

Vrchní soud v Praze dvakrát odmítl projednat žalobu proti rozhodnutí nejvyšších státních úředníků o tajeání informací – ministra průmyslu a obchodu a před tím předsedkyně Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Vždy raději zvolil cestu umělé procesní překážky. V obou případech si svévolně vyložil stanovky sdružení tak, že neuznal právo statutárního zástupce poskytovat plné moci k právnímu zastupování ve správní žalobě.

Takový postup Ústavní soud ohodnotil jako „nepřiměřeně tvrdý a formalistický“ vedoucí k „odepření práva Sdružení Calla na soudní ochranu“. Nyní také již podruhé, poprvé v této věci Calla uspěla v roce 2003. Ústavní soud usnesení Vrchního soudu v Praze zrušil a ve věci bylo po té znovu rozhodováno.

Předseda Sdružení Calla Edvard Sequens ke kauze sdělil: „Těší nás, že jsme se své pravdy u Ústavního soudu nakonec domohli. Protože těžce utrpěla naše důvěra v nestranný soudní systém, šlo nyní spíše o prosazení práva, než o vlastní utajené informace, které již po více než čtyřech letech nepřinesou nic nového. Konečně - vlastně o nich stále ještě není rozhodnuto.“

„Ústavní soud tvrdě odsoudil obstrukce bránící poskytování informací kolem jaderné energetiky a konstatoval porušení ústavního práva na spravedlivý a řádný proces“, doplnil advokát František Korbel, který Sdružení Calla ve sporu zastupuje. Hned třemi rozsudky v krátké době odsoudil Nejvyšší správní soud v Brně nezákonné praktiky Státního úřadu pro jadernou bezpečnost při utajování informací o Jaderné elektrárně Temelín.

Na SÚJB se ujala praxe, že úřad v zákonem stanovených lhůtách na žádosti o informace vůbec nereagoval. Předsedkyně úřadu pak v zákonných lhůtách nereagovala ani na odvolání proti nečinnosti úřadu. Teprve s dlouhým zpožděním byla vydávána rozhodnutí o odepření informací, která se často týkala bezpečnosti jaderného provozu a aktuálních poruch v elektrárně. Přitom nešlo o informace spadající pod obchodní tajemství ani utajované skutečnosti, ale obecné informace o dopadech a rizicích provozu elektrárny na její okolí.

Nejvyšší správní soud konstatoval, že ve všech případech byl porušen zákon o svobodném přístupu k informacím a žalobám sdružení vyhověl. Podle názoru soudu jsou tři napadená rozhodnutí předsedkyně SÚJB nezákonná a porušují práva žalobců (a tím i veřejnosti) na včasné informace o Jaderné elektrárně Temelín. Obranu předsedkyně úřadu, která se domáhala prodloužení lhůt pro rozhodnutí až na více než dva měsíce od podání žádosti o informace, soud neuznal.

Soud nařídil úřadu plnit povinnosti podle zákona o svobodném přístupu k informacím a uložil mu nahradit náhradu nákladů soudních řízení. Soud však sám nemohl požadované informace od SÚJB poskytnout, neboť jimi nedisponuje, a proto se úřad musí v dalším řízení žádostmi opět zabývat a vyřídit je. Žadatelé tak na základní informace SÚJB o JETE čekají měsíce až roky.

Rozsudky Nejvyššího správního soudu mají precedenční význam, čímž změni nezákonnou praxi SÚJB i do budoucna. Úřad bude povinen se žádostmi veřejnosti o informace kolem JETE zabývat a v zákonem stanovených lhůtách je vyřídit.

9. Závěr

Stav životního prostředí v České republice lze označit za stabilizovaný, potvrdily se však nové negativní trendy, kterým musí ČR od počátku 21. století čelit. Mezi tyto nové negativní trendy patří dynamický rozvoj silniční dopravy, která způsobuje hluk a komplikuje snižování zátěže životního prostředí. Stále výrazněji rostou emise z motorové dopravy a jejich podíl na celkových emisích skleníkových plynů. Většina nákladní i osobní dopravy se uskutečňuje po silnici, což představuje značné riziko pro životní prostředí i pro zdraví obyvatel. Dále přetrvává znečištění ovzduší prašnými částicemi, polycyklickými aromatickými uhlovodíky a přízemním ozonem.

Mezi pozitiva patří zejména klesající energetická a materiálová náročnost ekonomiky a větší využívání čistších zdrojů energie. Produkce odpadů od roku 2004 setrvale klesá, zvyšuje se recyklace a využívání odpadů. Nové technologie, poptávka po technologicky dokonalejších výrobcích a průřezové nástroje technické ochrany životního prostředí umožnily průmyslu a energetice dále snižovat zatěžování životního prostředí.

Rozšiřuje se počet výrobců Ekologicky šetrných výrobků, začala certifikace Ekologicky šetrných služeb. Významně stoupá počet podniků atestovaných podle ISO 14001 a EMAS či užívajících další dobrovolné přístupy. Mírně klesá podíl pevných paliv a zvyšuje se podíl plyných paliv na struktuře primárních energetických zdrojů. Zvyšuje se výroba elektřiny z obnovitelných zdrojů energie. Podle Zprávy o životním prostředí České republiky z roku 2006 se výroba elektrické energie z větrných elektráren meziročně zdvojnásobila. Trvale roste počet obyvatel připojených k veřejným vodovodům, přitom klesá celkový objem vyrobené pitné vody. Roste i počet obyvatel připojených k veřejným kanalizacím při současném poklesu celkového objemu vody vypouštěné do kanalizace.

Vývoj životního prostředí v České republice má ale i řadu negativ. Emise skleníkových plynů neklesají, naopak dochází k jejich mírnému růstu. Spoustu problému přináší i již zmiňovaný trend rozvoje silniční dopravy. Kvalita ovzduší, i přes mírná meziroční zlepšení, není vyhovující. Imisní limity jsou překračovány zejména pro prašné znečištění (v roce 2006 bylo zatíženo 62 % populace). Více než 60 % obyvatel žije v oblastech se zhoršenou kvalitou ovzduší. Nejzávažnější je situace

v |Moravskoslezském kraji a v Praze.

ČR již několik let neplní na významné části svého území plošně závazné imisní limity pro ochranu lidského zdraví pro suspendované částice velikostní frakce PM₁₀. Za toto neplnění hrozí ČR sankce Evropské komise. Přízemní (troposférický) ozon, který nemá vlastní emisní zdroj, je významným problémem pro kvalitu ovzduší jak z hlediska zdraví obyvatel, tak i ekosystémů a vegetace. Nadlimitním koncentracím troposférického ozonu je vystaveno 78 % obyvatel. U ekosystémů a vegetace byl přípustný limit překročen na celém území. Vývoj odlistění jehličnatých stromů je nepříznivý, což je zřejmě důsledek vlivu abiotických faktorů (např. klima) a lesních škůdců na porosty oslabené značným imisním zatížením z minulosti. Byly zaznamenány závažné případy porušení předpisů v oblasti nakládání s odpady a meziročně se výrazně zvýšil podíl komunálního odpadu ukládaného na skládky.

Podle Zprávy o životním prostředí České republiky za rok 2006 narůstá výskyt alergických onemocnění. V roce 2001 se oproti roku 1996 zvýšil počet dětských alergií o polovinu, v roce 2006 byl zjištěn podobně vysoký nárůst.⁵⁹

Byla-li jedním z hlavních cílů mé diplomové práce analýza nástrojů a právních prostředků používaných v praxi, cíl byl naplněn. Mezi základní nástroje realizace politiky životního prostředí řadíme právní nástroje (právo životního prostředí), institucionální nástroje (orgány veřejné správy), ekonomické nástroje, tzv. dobrovolné nástroje, územní plánování, strategické plánování, environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu, zapojování veřejnosti, informační nástroje, vědu a výzkum, mezinárodní spolupráci.

Mimosoudně má jednotlivec možnost podat u ombudsmana stížnost na jednání veřejné správy. Ombudsman nesmí zasahovat do soudních sporů, může však klást nátlak na veřejné instituce a vydávat doporučení. Efektivita role ombudsmana v podpoře životního prostředí je velmi omezena. V krajních případech má ombudsman možnost navrhnout zahájení soudního řízení.

Problémem (nejen v České republice, ale na celém světě) je přístup k právní ochraně ve věcech ochrany životního prostředí. Existuje jen malý počet „ekologických právníků“, kteří jsou schopni předstoupit před soud na straně životního prostředí. Sféra

⁵⁹ Zpráva o životním prostředí České republiky 2006, Ministerstvo životního prostředí

obchodu a průmyslu obecně nemá problém hájit své zájmy před soudem. Občané naopak narážejí na právní překážky. V Evropě se volnějším přístupem k soudům zabývá tzv. Aarhuská konvence. Přístup k právní ochraně tvoří třetí pilíř Aarhuské úmluvy a zavřuje ji. Přístup k právní ochraně ve věcech životního prostředí znamená možnost napadat správní akty či opomenutí správních úřadů i soukromých osob u nezávislého a nestranného orgánu. Aarhuská úmluva klade důraz na přístupnost soudní ochrany, zajištění přiměřené nápravy, včasná a spravedlivá rozhodnutí a možnost bránit se bez vysokých nákladů.

Právo na příznivé životní prostředí vyplývá z Ústavy České republiky, lze se ho tedy domáhat i u Ústavního soudu, jehož rozhodnutí jsou konečná. Jestliže má občan ústavní právo na zdravé životní prostředí, pak musí mít možnost předstoupit před soud a tohoto práva se dožadovat.

Problematika práva životního prostředí je velmi rozsáhlá. Je však třeba si uvědomit, že životní prostředí a jeho kvalita patří mezi prvořadé zájmy každého z nás. Otázky života, zdraví, stavu přírody a životního prostředí jsou hodnotami zásadními a nezaměnitelnými. Nástrojů a prostředků na ochranu životního prostředí existuje mnoho, k jejich uplatňování je však nutná informovanost, větší povědomí o ochraně životního prostředí a především zájem občanů o problematiku životního prostředí.

Ilustrace 12: Národní park Šumava, www.czechtourism.com

10. Přehled literatury

1. § 18 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím
2. ANDĚL, Alois. Životní prostředí a jeho ochrana. Krnov: Konzulex, 1992.
3. BUZEK, Ladislav. Životní prostředí : terminologický a výkladový slovník. Ostrava: Ateliér Milata, 1994.
4. ČERNÝ, Pavel. DOHNAL, Vítězslav. Přístup k soudům při ochraně životního prostředí. Praha: ASPI Publishing, s. r. o., 2004.
5. Červinka, Pavel. Ekologie a životní prostředí. Geografická společnost
6. Český hydrometeorologický ústav, dostupné z www.chmi.cz
7. Článek 35 Listiny základních práv a svobod, ústavní zákon č.23/1991 Sb., Právo na příznivé životní prostředí i na včasné a úplné informace o jeho stavu.
8. Článek 35 Listiny základních práv a svobod, ústavní zákon č.23/1991 Sb., Právo na příznivé životní prostředí i na včasné a úplné informace o jeho stavu.
9. Dobrovolné dohody v politice životního prostředí. Petr Šauer, Richard Andrews, Eva Cudlínová, Antonín Dvořák, Petr Fiala, Petra Holcová, Jaromír Kovář, Aleš Lisa, Marie Livingston, Eva Tošovská. Ministerstvo životního prostředí. 2000
10. DROBNÍK, J. DAMOHORSKÝ, M. Zákony k ochraně životního prostředí. Praha: C. H. Beck, 1995.
11. Ekologie a životní prostředí, Česká geografická společnost
12. Environment, 2003, č. 8, s. 9–17, Ministerstvo životního prostředí
13. Chmelík, J. a kolektiv: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení, 2005
14. Ministerstvo životního prostředí, dostupné z www.mzp.cz
15. Nařízení č. 117/2005 Sb. O některých opatřeních zabezpečujících ochranu ozonové vrstvy
16. Nařízení č. 146/2007 Sb. O emisních limitech a dalších podmínkách provozování spalovacích stacionárních zdrojů znečištění ovzduší
17. Nařízení č. 372/2007 Sb. O národním programu snižování emisí ze stávajících zvláště velkých spalovacích zdrojů
18. Nařízení č. 597/2006 Sb. O sledování a vyhodnocování kvality ovzduší
19. Nařízení č. 615/2006 Sb. O stanovení emisních limitů a dalších podmínek provozování ostatních stacionárních zdrojů znečištění ovzduší

20. Nařízení vlády č. 112/2004, o Národním programu snižování emisí tuhých znečišťujících látek, oxidu siřičitého a oxidů dusíku ze stávajících zvláště velkých spalovacích stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší
21. Nařízení vlády č. 148/2006 Sb. o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací
22. Nařízení vlády č. 80/2008 Sb., o Národním alokačním plánu pro obchodovací období roků 2008 – 2012
23. Návrh nařízení vlády, kterým se mění nařízení vlády č. 146/2007 Sb., o emisních limitech a dalších podmínkách provozování spalovacích stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší
24. Návrh novely zákona o ochraně přírody a krajiny
25. Návrh vyhlášky o akčních plánech, Ministerstvo životního prostředí
26. Návrh vyhlášky o podrobnostech nakládání s biologicky rozložitelnými odpady
27. Návrh vyhlášky o požadavcích na výrobky obsahující těkavé organické látky, emisních limitech a dalších podmínkách provozu zdrojů znečišťování ovzduší emitujících a užívajících těkavé organické látky, Ministerstvo životního prostředí
28. Návrh vyhlášky o přepravě odpadů a o změně vyhlášky č. 381/2001
29. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)
30. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší), ve znění pozdějších předpisů
31. PEKÁREK, Milan a kol. Zákon o ochraně přírody a krajiny (komentář). Brno: a.IURIDICA BRUNENSIA, 1995.
32. Pekárek, M., Jančářová, I.: České právo životního prostředí. Masaryková univerzita. Brno 2002.
33. Směrnice rady Evropských společenství č. 85/337/EEC "O hodnocení vlivů určitých soukromých a veřejných projektů na životní prostředí".
34. Směrnice rady Evropských společenství č. 85/337/EEC "O hodnocení vlivů

- určitých soukromých a veřejných projektů na životní prostředí".
35. Vlasák, Michal. Srovnání základů právní úpravy práva životního prostředí ve Slovinsku a v České republice, dostupné na <http://spravni.juristic.cz>
 36. Vyhláška č. 150/2005 Sb.
 37. Vyhláška č. 356/2002 Sb.
 38. Vyhláška č. 357/2002 Sb., kterou se stanoví požadavky na kvalitu paliv z hlediska ochrany ovzduší
 39. Vyhláška č. 362/2006 Sb. O způsobu stanovení koncentrace pachových látek, přípustné míry obtěžování zápachem a způsobu jejího zjišťování
 40. Vyhláška č. 482/2005 Sb., podpora výroby elektřiny z biomasy
 41. Vyhláška č. 696/2004 Sb.
 42. Vyhláška MŽP č. 457/2001 Sb. o odborné způsobilosti a o úpravě některých dalších otázek souvisejících s posuzováním vlivů na životní prostředí.
 43. Zákon č. 100/2001 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životním prostředí).
 44. Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí
 45. Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)
 46. Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
 47. Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
 48. Zákon č. 123/1998 Sb. o právu na informace o životním prostředí.
 49. Zákon č. 123/1998 Sb. o právu na informace o životním prostředí.
 50. Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí
 51. Zákon č. 134 /2002 Sb. (Trestní zákon)
 52. Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí ve znění zákona č. 123/1998 Sb. a zákona č. 100/2001 Sb.
 53. Zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon)
 54. Zákon č. 180/2005 Sb., o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů

energie

55. Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů
56. Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů
57. Zákon č. 2/1969 o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky
58. Zákon č. 222/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů
59. Zákon č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí
60. Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon)
61. Zákon č. 258/2000 Sb., o veřejném zdraví
62. Zákon č. 266/1994 Sb., o drahách
63. Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění zákona č. 238/1999 Sb., zákona č. 67/2000 Sb. a zákona č. 132/2000 Sb.
64. Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění zákona č. 10/1993 Sb., zákona č. 98/1999 Sb. a zákona č. 132/2000 Sb.
65. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
66. Zákon č. 44/1988 Sb. o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů
67. Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník
68. Zákon č. 695/2004 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů a o změně některých zákonů
69. Zákon č. 86/2002 Sb. O ochraně ovzduší
70. Zákon ČNR č. 244/1992 Sb. o posuzování vlivů "rozvojových koncepcí a programů" na životní prostředí
71. Zákon ČNR č. 244/1992 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí ve znění zákona č. 132/2000 Sb. a zákona č. 100/2001 Sb.
72. Zákon ČNR č. 244/1992 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí ve znění zákona č. 132/2000 Sb. a zákona č. 100/2001 Sb.

73. Zákon ČNR č. 282/1991 Sb. o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa.
74. Zákon ČNR č. 282/1991 Sb. o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa.
75. Zákon ČNR č. 388/1991 Sb. o Státním fondu životního prostředí České republiky.
76. Zákon ČNR č. 388/1991 Sb. o Státním fondu životního prostředí České republiky.
77. Zákon FS ČSFR č. 17/1992 Sb. o životním prostředí ve znění zákona č. 123/1998 Sb. a zákona č. 100/2001 Sb.
78. Zákon FS ČSFR č. 17/1992 Sb. o životním prostředí ve znění zákona č. 123/1998 Sb. a zákona č. 100/2001 Sb.
79. Zpráva o životním prostředí České republiky, Ministerstvo životního prostředí, 2006
80. Zpráva o životním prostředí České republiky, Ministerstvo životního prostředí, 2007

Seznam ilustrací

Ilustrace 1: Národní park České Švýcarsko, vlastní tvorba.....	8
Ilustrace 2: Národní park České Švýcarsko, vlastní tvorba.....	43
Ilustrace 3: Národní park České Švýcarsko, vlastní tvorba.....	50
Ilustrace 4: Národní park České Švýcarsko, vlastní tvorba.....	69
Ilustrace 5: Struktura emisí skleníkových plynů v roce 2006 dle jednotlivých kategorií zdrojů.....	78
Ilustrace 6: Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší vzhledem k limitům pro ochranu zdraví ve smyslu zákona č. 86/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů, bez zahrnutí ozonu, 2007.....	79
Ilustrace 7: Vývoj koncentrací PM10 na území ČR dle sítě AIM v letech 1996-2007...	80
Ilustrace 8: Vývoj vypouštěného znečištění do povrchových vod v letech 2000-2007 (rok 2000 = 100 %).....	81
Ilustrace 9: Kvalita vody dle ukazatelů skupiny A – obecné fyzikální a chemické ukazatele (%).....	81
Ilustrace 10: Celková spotřeba PEZ a energetická náročnost ekonomiky ČR v letech 1995-2007.....	82
Ilustrace 11: Vývoj struktury nákladní dopravy v ČR v letech 1990-2007.....	83
Ilustrace 12: Národní park Šumava, www.czechtourism.com	101

Seznam tabulek

Tabulka 1: Preference hlediska, uplatňovaná v rámci procesu EIA, v ekonomicky rozvinutých a rozvojových zemích.....	64
---	----